

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

PŘEDSTAVY O TRÁVENÍ (VOLNÉHO) ČASU PŘI HLÍDÁNÍ Z POHLEDU
DĚTÍ, RODIČŮ A PEČUJÍCÍCH OSOB

Vedoucí práce: Mgr. Anna Dudová, Ph.D.

Autor práce: Monika Holubová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

Monika Holubová, České Budějovice, 30. března 2023

Touto cestou bych chtěla poděkovat paní Mgr. Anně Dudové, Ph.D. za vstřícné vedení a odbornou pomoc při vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat celé mojí rodině za velikou podporu a všem respondentkám, které mi ochotně poskytly další potřebné informace.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	6
1 PEČUJÍCÍ OSOBA	8
1.1 CHŮVA JAKO PROFESE	9
1.2 ZPŮSOBY VYHLEDÁNÍ RODINY	10
1.3 BEZPEČNOST RODINY A HLÍDAČKY	11
2 RODINA A STYL	13
2.1 RODINA	13
2.1.1 POJEM RODINA V SOUČASNÉ DOBĚ	13
2.1.2 ZNAKY RODINY	13
2.1.3 FUNKCE RODINY	15
2.1.4 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	15
2.1.5 RODIČOVSTVÍ	16
2.2 VÝCHOVA	17
2.2.1 POJEM VÝCHOVA	17
2.2.2 VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY K DĚTEM	19
3 VOLNÝ ČAS	21
3.1 POJEM VOLNÝ ČAS	21
3.2 DEFINICE VOLNÉHO ČASU	21
3.3 VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU PŘI HLÍDÁNÍ	22
3.4 RŮZNÉ POHLEDY NA VOLNÝ ČAS	22
3.5 VLIV RODINY NA VOLNÝ ČAS	23
3.6 VNÍMÁNÍ VOLNÉHO ČASU Z POHLEDU DÍTĚTE	24
4 VÝZKUM – DESIGN	26
4.1 VÝZKUMNÁ METODA	26
4.2 CÍLOVÁ SKUPINA	27
4.3 SBĚR DAT A METODA SBĚRU DAT	27
4.4 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTEK	30
ANNA	30
DOMINIKA	31
BARBORA	32
DANIELA	33
KRISTÝNA	34

4.5 ROZHOVORY	35
4.5.1 Jak hlídačka vnímá svůj volný čas.	35
4.5.2. Jak nahlíží na (volný) čas během hlídání.	36
4.5.3. Obsah aktivit během času při hlídání.	39
5 DISKUZE.....	41
ZÁVĚR.....	43
BIBLIOGRAFIE	45
PŘÍSPĚVKY NA WEBU	47
INTERNETOVÉ STRÁNKY.....	48
ABSTRAKT	49
ABSTRACT	50

ÚVOD

Bakalářskou práci na téma *Představy o trávení (volného) času při hlídání z pohledu dětí, rodičů a pečujících osob* jsem zvolila proto, že se mě samotné téma pečujících osob (hlídaček) dotýká. Sama děti hlídám a zajímalo mě, jak na hlídání nahlíží i jiné hlídačky. Zda hlídání dětí vnímají jako volný čas či práci. Jak si myslí, že to vnímají rodiče a jak děti. Jak a kolik času věnují přípravě hlídání. Myslím si, že toto téma je oboru *Pedagogika volného času* velmi blízké, protože se zabývám volným časem a působením na děti. Obojí je součástí tohoto oboru.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a dále na čas, který tráví při hlídání dětí. Současně je cílem zjistit, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti.

Práce sestává ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretickou část jsem rozdělila na čtyři hlavní kapitoly. První kapitola se zabývá pečující osobou. V této kapitole jsem představila pojem pečující osoba, chůva a hlídačka. Zmiňuji zde také historické vnímání dívek, které hlídaly děti. Možnost chůvy jako profese, a také jsem se zaměřila na možný postup výběru hlídačky a na co si mají dát rodiče pozor.

Druhá kapitola je zaměřena na rodinu a styl. V této kapitole jsem představila pojem rodina a její význam v dnešní době. Jaké jsou znaky rodiny a její funkce. Také jsem zdůraznila rodinné prostředí a rodičovství. K této kapitole jsem připojila i téma výchovy. Chtěla jsem v této práci tato témata zmínit, jelikož pro hlídačku je to velmi důležité. Pochopit a respektovat, jak rodina funguje a jakou má výchovu, aby mohla svou práci s dítětem vykonávat dobře a v rámci rodinného nastavení.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na volný čas. Nejdříve na definici volného času, jeho vymezení a pohledy. Podstatné téma v této kapitole pro bakalářskou práci bylo také zmínit vliv rodiny na volný čas a představit, jak dítě volný čas vnímá. I to totiž ovlivňuje působení hlídačky v rodině. Zda hlídačka, rodina i dítě souzní nad stejným či podobným trávením volného času a jak s tím následně naloží.

Poslední kapitola je zaměřena na výzkum a je to tedy i praktická část. Výzkum jsem volila kvalitativní. Výzkumná metoda byla pomocí rozhovorů s pěti respondentkami, které ve svém volném čase hlídají děti za finanční odměnu. Během rozhovorů jsem se jich dotazovala například na to, jak ony sami vnímají volný čas, jak

se na hlídání připravují, či zda vnímají hlídání jako volný čas nebo práci a podobně. Hlavní bylo dojít k cíli bakalářské práce a v závěru to objasnit.

Hlídání dětí v dnešní podobě je nový fenomén, na který není dostatek odborných knih a zdrojů, proto jsem v práci čerpala převážně z internetových stránek a zahraničních zdrojů. Velkou část, jsem čerpala z knihy od Michaeli Pitákové *Praktická příručka pro chůvy*. Je to jediná kniha v České republice, která se tématem chův a hlídání dětí zabývá. Také jsem čerpala ze zahraničních zdrojů, ale i těch nebylo mnoho. V bakalářské práci jsem čerpala například z knih od autorů Jan Průcha, Michal Kaplánek, Břetislav Hofbauer, Dagmar Čábalová a další.

1 PEČUJÍCÍ OSOBA

Každý máme asi svoji představu, kdo to je pečující osoba, jak by měla vypadat a co je její náplní práce. Z významu slov vyplývá, že se jedná o někoho, kdo pomáhá a poskytuje péči jiným, kteří nedokážou vykonávat určité činnosti, které vedou k samostatnosti. Pečující osoba se může starat o zdravé nezletilé děti, chronicky nemocné děti a mladistvé, děti – mladistvé – dospělé osoby se zdravotním postižením, partnery po úraze a podobně (Jiráková, 2016).

Hlídní fungovalo jako prostředek socializace genderových rolí pro dívky a také jako příležitost naučit se hospodařit s penězi a zvládat práci. Kromě možnosti finančního prospěchu z práce bylo hlídání dětí vnímáno jako příležitost pro mladé lidi, jak rozvíjet rodičovské dovednosti. I s těmito pozitivními názory je obtížnější mladistvé hlídače najít, je to díky rostoucímu zapojení dívek do jiných aktivit, jako jsou mimoškolní sport, společenské aktivity, další zaměstnání, a podobně (Markey, P. & Markey, Ch., 2011).

Rodiče při výběru pečující osoby, která se bude starat o jejich dítě/ děti, ať už při občasném nebo pravidelném hlídání, obvykle postupují takto: nejprve oslovují své rodiče (tedy babičky a příbuzné...), dále následují přátelé, známí nebo sousedé v rámci přátelské výpomoci, poté vyhledání paní na hlídání (hlídačky) na doporučení od přátel, a nakonec výběr hlídačky přes agenturu či aplikace (Kuchařová, 2009).

V případě tématu této práce se budu zajímat o pečující osobu, která pečuje o zdravé nezletilé děti, většinou děti mladšího předškolního věku. Proto se nemusí používat jen slovní spojení pečující osoba, ale také chůva, hlídačka nebo paní na hlídání. Chůvu můžeme definovat, jako osobu (většinou se jedná o ženu), jejíž náplní práce je péče o jakkoliv staré dítě v nepřítomnosti rodičů. Michaela Pitáková je autorkou první knihy v České republice, která se zabývá problematikou profesionální přípravy na hlídání dětí. V knize *Praktická příručka pro chůvy* autorka čerpá ze svých zkušeností z rodin, kde pracovala nebo stále pracuje jako chůva. Uvádí v ní, že chůva dítě nejen hlídá a pečuje o něj, ale podílí se také na jeho výchově. Chůva může u rodiny bydlet anebo k rodině (za dětmi) dochází (Pitáková, 2014).

Také se rozlišuje pojem paní na hlídání a chůva. Hlavní rozdíl je v tom, že paní na hlídání „jen“ hlídá, aby se dítěti nic nestalo, a aby mělo uspokojeny všechny

biologické potřeby. Od paní na hlídání se nevyžaduje plné zapojení do výchovy, jako od chůvy (Pitáková, 2014). V neposlední řadě je dobré si přiblížit i pojem hlídačka. Toto označení může být vyvozeno od slova hlídač či od firmy jejíž název je *Hlídačky.cz*. Jedná se o tzv. sociální síť pro rodiče, která vznikla díky dvou studentům informatiky na Masarykově Univerzitě v Brně. Tento projekt patří mezi účastníky třetího běhu *Startup Yardu* (z roku 2013) ¹ a jeho cílem je zjednodušit hledání hlídačky. První funkční webová verze vznikla v roce 2012, v roce 2023 je stále plně funkční, a ještě rozvinutější. Provozovatel není agenturou a od uživatelů poskytující služby neinkasuje žádné poplatky ani provize (*Hlídačky.cz*, 2020). Dalo by se říct, že hlídačka je novodobý název, který je velice rozšířený.

1.1 CHŮVA JAKO PROFESE

Právní zakotvení, které se týká podnikání v oblasti péče o děti vychází ze živnostenského zákona, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). Ten říká, že tuto službu lze provozovat dvojím způsobem, a to vázanou živností („péče o dítě do tří let věku v denním režimu“) a volnou živností („poskytování služeb pro rodinu a domácnost“). První možnost je obtížnější na realizaci (v oblastech hygieny, vzdělání, apod, ...), ale pouze na jejím základě lze soukromě pravidelnou péči o děti mladší tří let legalizovat. Při využití druhé možnosti by měla být diskutovaná péče provozována pouze výjimečně a nepravidelně, není potřeba ani dokládat vzdělání (zákon č. 455/1991 Sb., aktuální znění 15.01.2023 – 31.12.2023).

Předpoklad by měl být, že hlídačka má živnost. Je ale dost pravděpodobné, že každá studentka vysoké školy ho mít nebude, proto je práce hlídačky tzv. šedou zónou. S fenoménem hlídání se v naší zemi začíná pracovat, například přípravou novely umožňující sousedské hlídání. ²

¹ StartupYard je akcelerační program trvající tři měsíce, do kterého vstupují pečlivě vybrané projekty, především ty zaměřené na technologie. V rámci tří fází programu každý founder projde více než 100 schůzkami s mentory, investory a partnery firem na různých trzích. V druhé části může využít nabídky workshopů a svůj byznys model dotáhnout k dokonalosti před finálním laděním prezentace pro investory. Vyvrcholením programu je pitch na Demo Day, kde se startupy představí veřejnosti (24VISION, 2020).

² Vláda reaguje na nedostatek mateřských školek, proto by měla být do roku 2024 zpracována novela o možnosti sousedského hlídání. Sousedská dětská skupina by byla koncipována maximálně do čtyř dětí. Na každé by stát přispíval. Úplná výše příspěvku ještě není vydiskutovaná (Zelený, 2022).

V americké studii (Easterbrook, R., Raby, R. & Lehmann, W., 2021), která na základě kvalitativních rozhovorů (účastníci byli z Kanady, Ontariu a Britské Kolumbie) zkoumá tři témata související s liminalitou a genderovou nerovností v oblasti hlídání dětí, uvádí, že existuje velice málo výzkumů zaměřené konkrétně na chůvy a jejich zkušenosti. Mladí lidé, kteří tuto práci vykonávají, jsou často podceňováni a neuznáváni. Avšak hlídání dětí je jedním z prvních příkladů placené práce, kterou teenageri vykonávají na základě dohody smlouvy se světem dospělých. Kombinací devalvace mladých pracovníků a devalvace práce v oblasti péče o děti, jako tomu je v případě hlídání dětí, vznikají další složitosti, například práce v oblasti péče je feminizovaná, a proto se předpokládá, že je nekvalifikovaná, a tedy i podhodnocena. Ve studii vychází z akademického předpokladu, že hlídání dětí není skutečná práce a přímo se zabývá podceňováním hlídání dětí. Ukazuje také, jak na základě genderové nerovnosti chův, vznikla představa, že dívky hlídají děti z lásky k nim, místo toho, aby to považovaly za placenou formu povolání či přivýdělků.

1.2 ZPŮSOBY VYHLEDÁNÍ RODINY

Jeden z prvních kroků, který musí budoucí pečující osoba nebo také chůva či hlídačka udělat, je najít si rodinu ve které bude působit. Způsobů, jak si vyhledat rodinu, je mnoho. Může hlídat přes různé agentury, známé nebo si rodinu vyhledat sama.

Jednou z možností při hledání rodiny bez agentury, je například zeptání se známých či přátel, zda nechtějí hlídat děti nebo někoho takového neznají. Dále lze hledat na internetu přes různé inzeráty. Také je možnost přes různé aplikace, jako je například *Hlídačky.cz*, kde si pečující osoba či „hlídačka“ udělá svůj profil a rodiče ji mohou následně kontaktovat. I když se může zdát, že hlídačka je automaticky žena, není to tak úplně pravda. Například na již zmiňované aplikaci *Hlídačky.cz* můžete nalézt i inzeráty od mužů, je však pravda, že to není tak obvyklé. V této bakalářské práci se však zaměřuji na pečující osoby ženského pohlaví. To, zda následně naváže hlídačka s rodinou spolupráci, záleží vždy na tom, jak si hlídačka bude rozumět s dítětem (dětmi) v rodině a s rodiči (Pitáková, 2014).

Pokud se hlídačka rozhodne vyhledat rodinu přes agenturu, možností je například *Agentura Slunečnice*³ nebo *Agentura Teja*⁴. Práce pod agenturou znamená, že agentura zprostředkuje práci, to je tedy vyhledání a komunikace s rodinou, kde by mohla chuva působit. Následně registrovaným chůvám umožňuje práci v dané rodině. Poté rodina zaplatí stanovený poplatek za zprostředkování chůvy. Pro práci pod agenturou může být žádáno určité vzdělání. Pitáková uvádí výhody i nevýhody práce pod agenturou. Výhodou je například uzavření smlouvy s agenturou, není povinnost mít živnostenský list, není potřeba se zabývat hledáním rodiny (zajišťuje to agentura) a také nemusí sami řešit třeba finanční problémy, které vyjednává agentura za vás. Nevýhodou může být například to, že si sami nemůžete určit cenu za hlídání nebo jste již vázáni časově (není to přesně podle vás) (Pitáková, 2014).

1.3 BEZPEČNOST RODINY A HLÍDAČKY

Jelikož se jedná o službu a spolupráci dvou stran (rodiny a hlídačky), je důležité si uvědomit, že je potřeba se nějak chránit. Rodina tím, že svěřuje své dítě/děti mnohdy někomu úplně cizímu a hlídačka tím, že například jede k někomu úplně cizímu domu. Proto je dobré zjistit si nějaké informace předem, a také myslet na bezpečí všech.

Například na webu *Policie České republiky* (2023) je možné nalézt doporučení pro rodiče v případě, kdy musí najmout na hlídání úplně cizí osobu (například si najdou hlídačku přes *Hlídačky.cz*). Jedná se například o tyto doporučení:

- „dávejte dobrý pozor, jak dítě samo na osobu zareaguje
- v době vaší nepřítomnosti domluvte telefonický kontakt
- domluvte se s dotyčnou osobou, která má hlídat vaše dítě, že budete volat několikrát během své nepřítomnosti (pro takový styl kontroly si můžete také domluvit s dítětem heslo, kterým vám dá vědět, zda je všechno v pořádku)
- jestliže osoba pověřená hlídáním užívá různých výmluv, proč dítě k telefonu nezavolá, ihned se vraťte domů – pokud je to možné
- měli byste být ostražití v případech, kdy neznámá osoba neadekvátně usiluje o hlídací služby nebo otevřeně vyhledává vaše dítě a snaží se o jeho přízeň (taková lidé mohou mít různé záminky)
- osobu, které svěříte své dítě byste měli prověřit předchozími doporučeními“ (Policie ČR, 2023).

³ Agentura Slunečnice vznikla jako firma v roce 2002. Zajišťuje chůvy a paní na úklid (nabízí jednorázový nebo pravidelný úklid domácnosti). Dostupné z: <https://agsslunecnice.cz/>

⁴ Agentura Teja se specializuje na hlídání dětí (v Českých Budějovicích a okolí a v Praze 8). Chůvy jsou z oblasti zdravotnictví, sociální péče a školství. Mají zkušenosti s dětmi všech věkových kategorií. Dostupné z: <http://www.agenturateja.cz/>

I na webu *Hlídačky.cz* se nachází určité otázky, na které by měly být hlídačky schopné rodičům odpovědět. Rodičům to může pomoci ujistit se, zda je tato hlídačka pro ně a jejich dítě ideální. Tyto otázky zní následovně:

1. „Vždy chtějte vědět základní údaje (jméno, věk, bydliště, telefonní číslo a třeba i školu).
2. Vždy chtějte vidět doklad totožnosti (pokud se domlouváte předem, požádejte o kopii).
3. Ptejte se po zkušenostech, které Hlídačka má.
4. Vymyslete si situaci a zeptejte se, jak by ji daná Hlídačka řešila.
5. Před odchodem se vzájemně prozvoňte, abyste věděli, že telefony fungují.
6. Dejte na šestý smysl. Pokud se vám něco nelíbí, hlídání odmítněte.
7. Pokud máte možnost, domluvte se na pravidelných telefonátech.
8. Ptejte se na cokoliv, co vás napadne.
9. Byli jste spokojeni? Dejte o tom vědět ostatním rodičům.“ (Hlídačky.cz, dne 6. 2. 2023, (1)).

Na zmiňovaném webu *Hlídačky.cz* se také nachází kodex Hlídačky, kterým by se hlídačky měly řídit. Dalo by se říct, že jsou to taková obecná pravidla, většinou pak konkrétní pravidla vznikají až při konkrétních setkáních a událostech, a především po domluvě s rodiči. Obecný kodex tedy zní:

1. „Děti a jejich bezpečnost jsou pro mě na prvním místě.
2. Rodiče jsou moji partneři. Naprosto mi důvěřují a udělám všechno, abych tuto důvěru nezklamal/a.
3. Na zprávy od rodičů vždy odpovídám. I když zrovna nemám čas hlídat.
4. Chodit pozdě není cool. Na domluvené schůzky s rodiči chodím vždy na čas a oblečená tak, abych je nevystrašil/a. Ujela mi tramvaj? Dám o svém zpoždění vědět.
5. Hlídání dětí beru opravdu vážně. Ostatní osobní úkoly nechám na potom.
6. Každý rodič je jiný a s tím se pojí i jiné úkoly. Snažím se je plnit do puntíku.
7. Ať už jsou děti malé nebo větší vždy je beru jako partnera a všechny hry vybírám tak, aby je pochopily.
8. Diskrétnost chování vůči rodině je pro mě samozřejmostí.
9. Hygiena není pro mě jen cizí slovo, ale také ji s dítětem dodržuji.
10. Cokoliv mi není jasné nebo mám jakýkoliv problém, okamžitě kontaktuji rodiče.“ (Hlídačky.cz, dne 6. 2. 2023, (2))

2 RODINA A STYL

Fenomén hlídání dětí za peněžní odměnu se bude týkat rodin, které jsou finančně zabezpečené a mohou si to tedy dovolit, jsou aktivní nebo mají vyšší hodnoty, které upřednostní a kvůli nim si najmou hlídačku. Také se může jednat o kombinaci všeho dohromady. Rodina hledá hlídačku většinou pro děti předškolního věku.

2.1 RODINA

Pokud začne pečující osoba, dále jen hlídačka, navštěvovat a působit v rodině, je důležité zjistit, jak daná rodina funguje. Hlídačka se totiž jejímu fungování musí přizpůsobit, nebo ještě lépe, měla by být s rodinou v souladu. Měla by vědět, co se v rodině smí, co se nesmí. Jaká mají nebo nemají pravidla, jaké mají návyky a zvyky, zda vyznávají nebo nevyznávají víru, a tak dále. Protože to, jak se bude hlídačka cítit v rodině, se bude odrážet i na její práci. Je dobré, aby se obě strany (jak rodina, tak hlídačka) snažili společně komunikovat a spolupracovat, co nejvíce a v zájmu dítěte/děti (Pitáková, 2014).

2.1.1 POJEM RODINA V SOUČASNÉ DOBĚ

Čábalová (2011) uvádí definici rodiny takto: „Rodina je primární, neformální, malou sociální skupinou, ale také základní jednotkou lidské společnosti.“

Jandourek v sociologickém slovníku (2001) uvádí rodinu, jako formu dlouhodobého soužití osob, které jsou spojeny příbuzenstvím a jsou vymezena dalšími znaky: společné bydlení, konzumování statků, společná produkce, atd...

Hudecová (2008) definuje rodinu jako sociální skupinu, která poskytuje ochraňující prostředí (jak hmotné, tak i sociální), bezvýhradnou akceptaci jejích členů, vzájemnou podporu, podporu autonomie, zajištění životních potřeb a také východisko a zprostředkující článek pro vstup do společnosti.

2.1.2 ZNAKY RODINY

Hlavní funkce rodiny je dle Sýkory (1988) biologická a reprodukční, výchovná, hospodářská, ochranná, právní, psychická, rekreační aj. Velkou roli, jaká výchova bude, zde hraje vztah mezi rodiči, dále ekonomické zabezpečení či neúplnost rodiny. Jinak bude také fungovat rodina ve městě a jinak na vesnici. Sýkora uvádí, že v současné době můžeme rozlišit převážně dva typy rodin. A to autoritativní a partnerskou.

Podle Matouška (1993) se rodina vyznačuje znaky, jako je například snaha odkládat sňatky a zakládání rodin (např. rození dětí), snaha zakládat děti bez sňatku, roste větší počet rozvedených rodin, pro partnery není podstatné mít mnoho dětí nebo nemít žádné, prodlužuje se doba společného soužití rodičů a dětí (např. děti dlouho studují a jsou finančně závislí na rodičích). I hlídačka, která vstupuje do rodiny, se musí přizpůsobit rodinné situaci. Některé rozvedené rodiny mají například jednu hlídačku, o kterou se matka s otcem „střídají“, aby mělo dítě jen jednu, na kterou je zvyklé a díky tomu mělo jistotu.

Rodina vytváří a zajišťuje hmotné podmínky a sociální ochranu. V rodině se začíná s výchovou a vzděláváním, díky ní se rozvíjí mezilidské vztahy a získáváme základy hodnotové orientace. Rodina již dnes funguje jinak než takzvaná tradiční podoba rodiny. Do života a výchovy dětí vstupují i jiné činitelé či osoby například hlídačky, noví partneři rodičů dítěte, učitelé, vychovatelé, pedagogové volného času atd. Rodina tedy ztratila část svého vlivu a přestala být privilegovaným socializačním prostředím (Hofbauer, 2004).

Kraus (2014) ve své knize *Společnost, rodina a sociální deviace* uvádí, že lze současnou rodinu přiblížit na základě některých ukazatelů. Těmito ukazateli jsou: demografická situace, demokratizace rodinného života, sociálně ekonomická situace rodin, dezintegrace rodinného života, izolovanost rodin a životní styl rodin v současné době.

Také Rudolf Kohoutek v knize *Základy sociální psychologie* (1998) charakterizuje současné typické rodiny jako vícefunkční sociální skupiny:

1. „Je zakládána dříve než v minulosti a trvá déle ve formě manželské dvojice.
2. Je vědomě plánována, pokud jde o počet dětí.
3. Je to malá nukleární rodina, v níž žijí manželé a jejich děti.
4. Je soustředěna na plnění svých základních funkcí, tj. na funkci biologické, psychické a socializační.
5. Je většinou neolokální, tj. ubytovaná odděleně od rodičů muže i ženy.
6. Je ekonomicky soběstačná, za sebe odpovědná, a proto relativně nezávislá na širším příbuzenstvu.
7. Je utvářena dobrovolně partnery z okruhu stejného postavení.
8. Je demokraticky řízena a postupně směřuje k symetrii sociálních rolí manželů, umožňuje diferenciaci zájmů.

9. *Je zaměřena na péči a výchovu dětí a na vztahy mezi manželskými partnery.*
10. *Její společenský význam je státem právně, ekonomicky i jinak uznáván a posilován.“*

2.1.3 FUNKCE RODINY

Kraus (2014) uvádí určité funkce, které by rodina měla vždy plnit. Jsou jimi funkce: biologicko-reprodukční, sociálně ekonomické, funkce ochranná (pečovatelská), socializačně výchovná a funkce emocionální

Rodina se může dělit na rodinu funkční, nefunkční a disfunkční. Funkční rodina plní všechny své funkce. U nefunkční rodiny je narušen její chod a výchova dětí. Dalo by se říct, že disfunkční rodina je něco mezi. Některé své funkce neplní, ale zároveň tím není rodina nějak podstatně ohrožena (Čábalová, 2011).

Například Dunovský (1986) dělí hlediska plnění či neplnění základních funkcí rodiny na funkční rodinu, problémovou rodinu, dysfunkční a afunkční rodinu. Funkční rodina zajišťuje správný vývoj jedince. U problémové rodiny se vyskytují poruchy a funkce rodiny, ale rodina je schopna to řešit. Dysfunkční rodina se vyznačuje tím, že má závažné problémy, které už nedokáže řešit a dané problémy ohrožují rodinu i vývoj dítěte. Afunkční rodina, je rodina, která dítěti škodí a ohrožuje jeho existenci.

Dle Hofbauera (2004) funguje rodina jako podporovatel, inspirátor i jako realizátor například volného času, názorů anebo třeba dovedností. Díky tomu si stanoví i určité postoje. Toto ovlivňuje i pečující osoba, která může být později brána, i jako člen rodiny. Uskutečňuje se to takto:

- Napodobováním a reprodukcí.
- Uskutečňování aktivit dětí v rodině.
- Citlivým sledováním a reagováním na potřeby, nadání a zájmy dětí.
- Aktivním a poučeným zájmem rodičů.

2.1.4 RODINNÉ PROSTŘEDÍ

Rodinné prostředí je základním a prvním prostředím člověka. Organizace a funkce rodinného života je sociologickým modelem, zároveň také odráží problémy doby. Daná kultura a vztahy mezi jednotlivými členy rodiny (manželi, dětmi, rodiči a dětmi, ...) vyjadřují zvláštnosti dané kultury, třídy, doby, rasy a tradice. Rodina, která je jako základní mikroprostředí, zprostředkovává dítěti v průběhu sociálního učení hodnotové vzory a vzorce chování. Tyto vzorce chování by měly pomoci dítěti

v sociální interakci a navazování pozitivních sociálních vztahů. Dítě pozoruje a napodobuje chování a jednání rodinných příslušníků. Proto by rodinné prostředí mělo záměrně rozvíjet citovou sféru života dítěte a přiměřeně uspokojovat potřeby dítěte (Kohoutek, 1998).

Rodinné prostředí určuje i to, jak se hlídačce bude v rodině líbit. To, jak se rodina chová, utváří chování dítěte a pokud bude hlídačka součástí rodiny (bude například hlídat dítě od narození) je samozřejmé, že ho do budoucna také ovlivňuje. Proto je práce hlídačky poměrně velká zodpovědnost. Nejedná se jen o péči o dítě, ale je to i zásah do rodiny a výchovy. Když vstupujete do rodiny, je to velký zásah do jejího soukromí. Právě proto, je dle mého důležité, aby si rodina i hlídačka rozuměli a hlídačka zapadla do rodiny a jejího prostředí. I to, jak se jako hlídačka budete cítit v rodině, bude vypovídat o tom, jak se vám tam bude pracovat a jaké pocity před, při, i po hlídání budete mít (Pitáková, 2014).

2.1.5 RODIČOVSTVÍ

Meredith F. Smallová je profesorkou antropologie a zabývá se průnikem biologie a kultury, a toho, jak se obojí promítne do rodičovství. Podle ní je rodičovství vztah, kde se navzájem setkávají ovlivňující se osobnosti, biologické hranice, evoluční očekávání a potřeby. Jedním z nejdůležitějších posláních, které máme, je mít děti a doprovodit je až do dospělosti. Aby nedocházelo k narušení dvojice dítě – rodič, protože je fakt, že děti jsou někdy přítěží, je potřeba důvěřovat rodičovským instinktům a zdravému rozumu. To, jací rodiče budeme nebo jsme, je dáno i tím, v jaké kultuře žijeme a jejím historickým vývojem, nestačí proto studovat pouze rodičovské přístupy a styly výchovy (Smallová, 2012).

2.2 VÝCHOVA

Když vstupuje hlídačka do rodiny, kromě toho, že musí souhlasit s tím, jak rodina funguje, musí nebo by měla souhlasit s tím, jakou výchovu rodiče aplikují. A také ji následně aplikovat. Samozřejmě, že hlídačka není rodič, ale měla by být schopna je zastoupit a nepodryvat jejich autoritu a výchovu. Aby to fungovalo je důležité, aby hlídačka přemýšlela nad tím, co dětem říkat a neříkat, co s nimi dělat či nedělat a tak podobně.

2.2.1 POJEM VÝCHOVA

Průcha (2000) říká, že výchova je v nejobecnějším pojetí činnost, která ve společnosti předává a zajišťuje duchovní majetek z generace na generaci. Pomocí rodinné výchovy jsou dětem předávány vzorce a normy chování, komunikační rituály, hygienické návyky a podobně. V tomto pojetí definice výchovy Průcha říká, že výchova je hlavní složkou socializace.

Vorlíček (2000) vychází z definice J. Pelikána, který pojem výchova charakterizuje následovně: výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek, které umožňují optimální rozvoj každého jedince. To vše v souladu s individuálními dispozicemi a snahu stát se vnitřně integrovanou, autentickou a socializovanou osobností.

Dále také lze výchovu rozlišit jako výchovu v úzkém a širokém významu. Do výchovy v širokém pojetí můžeme zařadit divadla, filmy, přírodní a sociální prostředí, práce učitele atd. Výchova v užším významu není jednoznačná. Jedná se o výchovu mravní, estetickou a tělesnou. Především jen výchovu mravní (Vorlíček, 2000).

Základní lidské potřeby jsou společné všem lidem, bez rozdílu a jsou velikou součástí při výchově. Vychází z teorie amerického psychologa Abrahama Maslowa a jsou základem pro naše snažení, činnosti i chování. Uspokojováním či neuspokojováním základních lidských potřeb v dětství je klíčové pro to, kým se člověk v dospělosti stane. Při péči nebo výchově u dětí se dá postupovat přesně dle teorie potřeb od Maslowa. V první řadě je potřeba zajistit fyziologické potřeby. Další potřeba, která navazuje na fyziologické potřeby je potřeba bezpečí. Ve výchově se jedná především o důvěru, řád a předvídatelnost věcí. Proto je ve výchově pro děti velice

důležité stanovování hranic. Dalším stupněm v pyramidě je potřeba lásky a sounáležitosti. Ve výchově se jedná především o bezpodmínečnou lásku neboli nepodmíněnou lásku mezi rodiči a dítětem. Následující stupeň blížící se k vrcholu pyramidy je potřeba uznání a sebeúcty. Zároveň k potřebě uznání patří i potřeba úspěchu. Vrcholem pyramidy potřeb, kterou sestavil Maslow je potřeba seberealizace, sebeuskutečnění. V knize *Respektovat a být respektován* se uvádí ještě jeden, poslední vrchol pyramidy potřeb, kterou tím pozměnily od již zmiňované Maslowova. Tím posledním stupněm jsou vyšší potřeby. Tyto potřeby jsou etické, estetické nebo například duchovní. Pokud rodiče svou výchovu zaměří na tyto potřeby dítěte, které mají rodiče stejně tak, jako jejich děti, tak jim to velice napomůže při výchově, je proto potřeba snažit se o naplnění všech stupňů pyramidy (Kopřiva, 2008).

Josef Langmeier a Zdeněk Matějček společně vytvořili představu pěti základních psychických potřeb dítěte. Patří sem potřeba proměnlivosti vnějších podnětů a určité množství kvality. Dítěti by mělo být nabízeno dostatečné množství podnětů, na které je připraveno, nikoliv takové množství, které by dítě přetěžovalo a rozptylovalo od jednoho podnětu k druhému. Jedná se o podněty, které dítě dostává z vnějšího prostředí. Tyto podněty by měly být různorodé, individuální dle možností dítěte a úměrné věku. Další potřeba je potřeba určité řádu, stálosti a v podnětech, které mají smysl. Díky této potřebě umožníme dítěti vidět „smysluplný svět“. Řád a stálost dodává dítěti pocit bezpečí a jistoty, dítě ví, co může očekávat a co přijde. Díky této potřebě, která činí z našich prožitků zkušenosti a poznatky získáme základy, které jsou potřeba k učení. Třetí potřebou je potřeba prvotních citových, sociálních vztahů a vazeb. Pro dítě je velice důležité navázání úzkých citových vztahů s matkou a otcem i s ostatními členy rodiny. Díky nim se může dítě cítit bezpečně a jistě. Tuto potřebu uvádí Matějček jako prioritní, potřeba jistých citových vztahů a vazeb v rodině je pro dítě předškolního věku nutností. Čtvrtou potřebou je potřeba identity, jedná se tedy o společenské hodnoty a společenské uplatnění. Tato potřeba se naplňuje pocitem, že člověk někam patří, má ve společnosti své místo. Díky tomu dítě zdravým způsobem vnímá své vlastní já. Tato potřeba a její naplnění je nutností k osvojování si sociálních rolí a pro tvorbu hodnot a cílů. Poslední, pátou potřebou je potřeba životní perspektivy či otevřené budoucnosti (Matějček, 1994).

2.2.2 VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY K DĚTEM

Prvním z přístupů výchovy dítěte může být *laissez-faire*. Tento přístup se projevuje ústupností či lhostejností, shovívavostí nebo nezúčastněností vychovávajícího. Tento přístup zasahuje do výchovy dítěte jen minimálně, vyhýbá se rozhodování. Někteří vychovávající nedokážou dítěti nic odepřít, dopřejí mu vše i bez zásluhy a mnohdy dítěti až posluhují. U dítěte, ale dochází k tomu, že se nenaučí ovládat svá přání, starat se o své povinnosti a nezíská návyky dobrého chování. Dítě bez návyku na povinnosti často zůstává nesamostatné, závislé a nepřizpůsobivé. Dalším přístup výchovy je *autoritativní*. Tento přístup je opakem *laissez-faire* výchovy. Vychovávající v tomto přístupu jsou přesvědčeni, že čím budou přísnější, tím je jejich výchova účinnější. Mají za cíl si dítě podrobit a pak rozhodovat o všem, co se ho týká. Například se objevují fráze typu: „Škoda rány, která padne vedle.“ To sebou nese to, že pokud dítě neuposlechne rodiče, následuje přísný trest, často i fyzický. Na děti jsou často kladeny nároky, jak na dospělého a poté přijde buď úspěch nebo pocit, že je hlupák, který nic nedokončí a neumí. Často dochází i k ambivalentním (dvouhodnotovým) projevům a to, že vychovatel střídá péči a lásku s nezájmem či přísností. Toto u dítěte může zapříčinit i to, že se bude cítit, jako nemilované, to mu pak přináší spousty problémů v navazování vztahů s přáteli, partnery či se sebou samým. Z výzkumů je dokázáno, že dopad *autoritativního* přístupu je dvojitý, dítě se buď podrobí, anebo bouří. Obvyklejší je (konformní) poslušnost, děti pak ale bývají plaché, nervózní, neprůbojné a podobně. Vzдорovitost dítěte, je důsledkem toho, že dítě vnímá přísnost rodičů (vychovatelů) jako nelásku. Také se zákazy od rodičů a vlastními touhami přichází u dětí zapírání, svalování viny na jiné, lhaní, zlostnost a tak dále (Čačka, 1997).

Čačka ve své knize *Psychologie dítěte* uvádí poslední výchovný přístup, kterým je *optimální aspekty rozvoje normální osobnosti*. Z předchozích přístupů si lze uvědomit, že přináší do dětského světa určitý soubor nežádoucích vlastností. Proto pro optimální rozvoj normální osobnosti dítěte by se z těchto nežádoucích vlastností měl ponaučit každý vychovatel, tyto vlastnosti však vycházejí z nedostatků osobnosti samotných vychovatelů (rodičů). Psychologické výzkumy ukázaly, že nejcennější vlastnosti vychovatelů jsou: přirozená láska, porozumění, trpělivost, sebedůvěra, důslednost, optimismus a přiměřené požadavky. Děti s přístupem těchto vychovatelů mají poté šanci vstupovat do života s důvěrou, veselé, citově vyrovnané, přátelské, snaživé, poctivé, spolupracující. Uspokojení psychických potřeb dítěte je pro něj

důležité jako potrava. Existují některé zásady pro optimální rozvoj normální osobnosti dítěte, protože je jasné, že každé dítě bude mít strukturu dobrých a špatných vlastností, stejně jako každý člověk, proto se vychovávající nemusí vždy také zachovat správně. První podmínkou, která může napomoci nám samotným (vychovatelům) je dozvědět se, co nejvíce o dítěti. Dále zaměřit se na rozum, dle vývojové fáze dítěte. A také zapojení diskuse, ta přispívá k větší rozvaze dítěte a nutí je přemýšlet a zároveň formulovat vlastní postoj. Také samostatnost, kterou dítěti vychovávající dá, se odrazí například na spolehlivosti jeho vlastní vůle (Čačka, 1997).

Pozitivní i negativní životní podmínky mohou mít dopad na myšlení, prožitky a projevy dítěte. Velkou součástí toho všeho ale je osobnost dítěte. Je známo, že i velice příznivé podmínky mohou vyvolat nepříznivé účinky, vedle toho tvrdé podmínky mohou být i příznivé. Je dobré se stále opírat o poznatky z vývojové psychologie (Čačka, 1997).

Meredith F. Smallová přichází s tím, že na základě evoluční perspektivy můžeme dojít k uklidnění či zneklidnění ve vnímání výchovy. Uklidňující je, že lze vybírat ze stovek přístupů k rodičovství a výchově, které vedou ke stejnému cíli, kterým je vychovat zdravého, úspěšného potomka, který předá naše geny v reprodukčním věku dále. Zneklidňující je to, že některé kultury se od evolučního záměru odklánějí. V dnešní době se o výchově učíme od lékařů a z knih a nežádáme o rady matky či babičky, jak tomu bylo dříve. Mladé dívky se nedostávají tolik do kontaktu s miminky, jako tomu je například ve Venezuele, kde jsou ženy a dívky neustále obklopeny miminky. To má za důsledek to, že se později nemusí ženy naučit péči o dítě, protože to nikdy předtím nezažily. Zde je například vidět velká výhoda, kterou hlídačky budou mít. Právě při hlídání dětí a péči o ně, se toho člověk hodně naučí a může později čerpat i ze své praxe, při výchově u svých dětí (Smallová, 2012).

3 VOLNÝ ČAS

Rodiče, kteří si najímají hlídačku, to dělají právě proto, aby měli více volného času. Ať už tento získaný volný čas stráví jakkoliv, jde především o to, že mají finanční prostředky, které jim zajistí, že mohou trávit volný čas, dle libosti. Opashowski (Opashowski 2000 in Vážanský, 2001) vypracoval přehled požadavků člověka na volný čas. Jedná se o rekreaci, kompenzaci, edukaci, kontemplaci, komunikaci, integraci, participaci a enkulturaci. Díky tomu, že rodiče mají hlídačku a je o jejich dítě/děti postaráno, mohou na základě svých potřeb strávit svůj (volný) čas. Někdy se však nemusí jednat o volný čas pro rodiče, ale potřebují hlídat dítě/ děti, aby měli čas na práci.

3.1 POJEM VOLNÝ ČAS

Volný čas lze vymezit jako negativní vnímání volného času a pozitivní vymezení volného času. Můžeme vycházet ze dvou definic vnímání volného času. Jedna vychází z německého pojmu *Freizeit*, doslovný překlad znamená „volný“ či „svobodný čas“. Druhá z francouzského pojmu *loisir*. Tento pojem sahá až do starověku a odpovídá anglickému *leisure* (Bauman in Kaplánek, a kol., 2017).

Průcha (2000) má pohled na volný čas, jako čas, který zahrnuje: odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolnou společensky prospěšnou činnost aj.

V dnešní době mají aktivity ve volném čase podle českého pedagoga se zájmem o volný čas Břetislava Hofbauera (2006) působit na osobnost a na její nejrůznější stránky. Dále je motivovat k seberozejí a rozvoji společnosti. Důležité je i mladou generaci podporovat v seberealizaci. Díky tomu roste dosah, pozitivní vliv, a i význam volného času.

3.2 DEFINICE VOLNÉHO ČASU

V této bakalářské práci budu vycházet z pojetí volného času dle Pávkové, Hájka a Hofbauera (1999, s.15), tedy že: „Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“

3.3 VYMEZENÍ VOLNÉHO ČASU PŘI HLÍDÁNÍ

Při hlídání dětí se vychází ze dvou pojetí toho, jak pečující osoba tráví (dále jen hlídačka) s dětmi čas. Buď se jedná o čas, kdy hlídačka o děti pečuje, tedy stará se o to, aby byly uspokojeny základní biologické potřeby a na základě toho, jaký čas zbude, vymýšlí program (Pitáková M., 2014). V takovém případě by se jednalo o negativní vymezení volného času. Negativně vymezený volný čas, je vymezení volného času vůči pracovní době. Tedy, jak je již uvedeno, v tomto případě musíme nejdříve poskytnout péči o dítě a pokud nám zbude čas, máme prostor na nějaký program či aktivitu (Kaplánek M., a kol., 2017).

Druhé pojetí toho, jak hlídačka tráví s dětmi čas je, že je její náplní práce příprava programu a zábavy pro děti, kterou rodiče třeba nezvládají nebo chtějí dětem dopřát něco jiného. Někdy může jít i o někoho, kdo se jejich dětem bude stoprocentně věnovat a vymyslí jim zábavu (Pitáková M., 2014). V tomto případě můžeme říct, že se jedná o pozitivně vymezený volný čas. Takto vymezený čas je hodnocen na základě kvality a může být definován tak, že s ním může jedinec svobodně nakládat. Tedy nejsou v tomto čase žádné povinnosti a úkoly a je tedy prostor na to, co chceme dělat (Kaplánek M., a kol., 2017).

3.4 RŮZNÉ POHLEDY NA VOLNÝ ČAS

Na volný čas lze pohlížet z více směrů. Z *hlediska ekonomického, hlediska sociologického a sociálněpsychologického, politického hlediska, zdravotněhygienického pohledu a pedagogického a psychologického hlediska* (Pávková, a kol., 1999).

Ekonomické hledisko – z volného času, který tvoří výchovnou a vzdělávací činnost, se stalo i prostředí komerční. Lidé si uvědomují, že díky odpočinku mohou získat nové vědomosti a zlepšit se například ve své profesi, proto jsou ochotni investovat do aktivit ve volném čase peníze (Pávková, a kol., 1999).

Hledisko sociologické a sociálněpsychologické – je důležité si všimnout, jak činnosti, které trávíme ve volném čase, přispívají k našim mezilidským vztahům. To, jak děti tráví volný čas, je ovlivněno sociálním prostředím, kde vyrůstají, proto má rodina silný vliv. Některé rodiny nedokážou z různých důvodů plnit svou výchovnou funkci, proto jsou zde školy, výchovná zařízení a další subjekty, které mají díky kvalifikovanému pedagogickému vedení vliv na výchovu dítěte (Pávková, a kol., 1999).

Z hlediska politického – zde je problematika s tím, do jaké míry bude stát zasahovat do volného času obyvatelstva. Neměl by narušovat jeho základní specifika (Pávková, a kol., 1999).

Zdravotně-hygienický pohled – ten sleduje ve volném čase především to, jak podporovat zdravý tělesný a duševní vývoj člověka. Zajímá je hlavně to, jaký je režim dne a zda bere ohledy na výkonnosti jedinců, hygienu duševního zdraví, hygienu prostředí a tak dále (Pávková, a kol., 1999).

Pedagogická a psychologická hlediska – tyto hlediska mají za úkol brát v úvahu věkové i individuální potřeby a zvláštnosti a zároveň je respektovat ve volném čase. Z pedagogického hlediska je ve volném čase důležité plnit tyto dva úkoly: 1. výchovu ve volném čase a 2. výchovu k volnému času (Pávková, a kol., 1999).

Volný čas u dětí je někdy označován jako rizikový faktor, proto mají dnes děti velmi často zaplněný volný čas různými kroužky a dalšími volnočasovými aktivitami. To však neznamená, že kvantita se automaticky rovná kvalita (Pávková, a kol., 1999).

3.5 VLIV RODINY NA VOLNÝ ČAS

Nejčastější překážkou, která brání dělat dětem ve volném čase to, co by chtěly, je finanční náročnost. To odpovídá i tomu, která rodina má hlídačku a která ne. Volnočasovou socializaci tedy podstatně ovlivňuje sociální postavení rodičů. Rodiče s vyšším vzděláním nepreferují direktivní přístup k volnému času dětí, ale stále chtějí mít nějakou kontrolu nad tím, co jejich dítě ve volném čase dělá. Tito rodiče také častěji učí své děti různým dovednostem, které mohou děti využít při trávení volného času a jejich děti dostanou i podporu k účasti na aktivitách jimi vybrané, ať už se jedná o podporu finanční nebo například odvoz na tyto aktivity. Volný čas, který má nějaký pozitivní přínos, spojuje přibližně třikrát víc dětí z rodin vysokoškoláků (39 %), než je to v rodinách s vzděláním základním (14 %). Díky výzkumu je potvrzena důležitost sociálního prostředí, které dítě obklopuje. Dále potvrzuje, že značný vliv na volnočasové aktivity má socioekonomický status rodiny, především vzdělání rodičů. Rodiče mají zásadní roli při volnočasové socializaci a rozvoj volnočasové kompetence a vytváří také motivaci (Patočková, a kol., 2022).

To, jakým způsobem je člověk vychováván, se odráží i na tom, jak nakládá se svým volným časem. Volný čas dítěte je v průběhu jeho dětských let nejvíce

organizován rodinou. Rodiče své děti motivují a podněcují, často přemýšlejí nad tím, jak s dětmi nejlépe volný čas využít. Čím je dítě starší, tím postupně přestává být závislé na aktivitách s rodiči a plánuje si je sám. Právě období předškolního věku dítěte nabízí mnoho možností a příležitostí, jak mohou rodiče aktivně využít volný čas s dětmi (Janáčková, 2012).

Na základě výzkumu (Dudová & Macků in Kaplánek, ed., 2022) *Vliv rodičů na volný čas dětí*, je prokázáno, že na volný čas dětí má vliv i výchovný styl rodičů. To, jaký výchovný styl rodiče volí souvisí i s jejich vzděláním. Při nedbalém rodičovském stylu děti více inklinují k novým médiím než k organizovaným aktivitám. Volný i autoritářský styl téměř vůbec nepodporují volnočasové kompetence. Také je více ovlivňován volný čas dětí rodiči ve městě, kvůli větší dostupnosti a rozmanitosti nabízených kroužků či jiných aktivit, kam mohou rodiče děti přihlásit.

3.6 VNÍMÁNÍ VOLNÉHO ČASU Z POHLEDU DÍTĚTE

Jedním z faktorů, který ovlivňuje volný čas dítěte je věk. Děti disponují množstvím volného času, jejich povinností je chození do školky a později školy. Výběr aktivit ve volném čase vychází ze zrání osobnosti jedince po všech jeho stránkách (psychické, sociální a fyzické). Výběr těchto aktivit dle věkového zrání umožňuje další zrání, a to právě díky správnému výběru aktivit, které jsou adekvátní věku dítěte (jedince). Daný výběr je také formován i postojem společnosti a sociálním prostředím (Filipcová, 1967).

Činnosti dětí se budou v jednotlivých úsecích času odlišovat od činností a aktivit dospělých. Dalo by se říct, že to, co je pro dospělého práce, je pro dítě povinnost školní docházky a vzdělávání. Do pracovního času dítěte lze zařadit činnosti, které souvisí se školou, jako je cesta do i ze školy, psaní úkolů a další příprava na vyučování. Počet času, který děti věnují škole se obvykle navyšuje vzhledem k věku a ročníku dítěte. Za mimopracovní čas dětí můžeme považovat činnosti mimo čas, který je vyhrazen pro povinnosti. Do tohoto času řadíme spánek, hygienu, jídlo, pomoc s domácími pracemi. Jedná se především o uspokojení biologicko-fyziologických potřeb. Volný čas pro dítě, je tedy čas, který zbude po činnostech v čase pracovním i mimopracovním. V tomto čase se může dítě relativně svobodně rozhodnout, čím tento čas vyplní. Činnosti ve volném čase kultivuje osobnost a rozvíjí její dispozice. Pokud dá rodič dítěti možnost zvolit si činnosti, které jsou pro dítě zdrojem radosti, zážitku

a uspokojení, tak se stávají trvalou součástí jejich života. Toto nastavení dovoluje prožívat volný čas celou osobností a vychází z pozitivního vnímání volného času (Švigová, 1967).

Blanka Filipcová i Milada Švigová jsou socioložky z minulého režimu, ale vnímání volného času, které zpracovaly se shodují i s výzkumem Anny Dudové a Richarda Macků (Dudová & Macků in Kaplánek, ed., 2022). Z dat výzkumu, se kterými pracovali vyplývá, že děti pod pojmem „volný čas“ vnímají čas, kdy mohou dělat to, co je baví. Stejně jak uvádí i Švigová, tak i Dudová s Macků popisují, že děti strávený čas ve škole a učení, nezahrnují do času volného. Také zdůrazňují důležitost, aby si děti mohly sami rozhodovat o tom, co a jaké aktivity budou dělat. Podle svých reálných konkrétních možností. Díky tomu získají do budoucna přípravu na složitější rozhodovací procesy. I díky tomu se dítě učí nést zodpovědnost za činnost, kterou si zvolilo.

4 VÝZKUM – DESIGN

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala kvalitativní výzkumnou strategii. Neexistuje jeden obecně platný způsob, jak tento výzkum vymezit či dělat. Pro tento způsob výzkumu je typické zvolit si na začátku téma a určit základní výzkumné otázky. Hendl také definuje kvalitativní výzkum, jako proces hledání porozumění, který je založen na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního či lidského problému. Výzkumník díky tomu vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků a provádí zkoumání v přirozených podmínkách (Hendl, 2005).

4.1 VÝZKUMNÁ METODA

Výzkum kvalitativně orientovaný vychází z fenomenologie, která zdůrazňuje aspekty jednání lidí, které jsou subjektivní. Tudíž kvalitativně zaměřený výzkum připouští více realit. Přistupuje se k malé skupině osob, jedinečnosti a vcítění se do respondenta (Chrásky, 2007).

Kvalitativní výzkum se vyznačuje třemi složkami. První složkou jsou údaje, které badatel získává většinou z rozhovoru a pozorování. Druhou složkou jsou analytické a interpretační postupy. Pomocí toho dochází badatel k závěrům a teoriím. Poslední složkou jsou písemné a ústní výzkumné zprávy, které mohou být publikovány na konferencích nebo v různých vědeckých článcích (Gavora, 2012).

Hendl (2006) také zmiňuje podstatnou věc a to, že účelem kvalitativního výzkumu není pouze zodpovědět výzkumnou otázku. Hlavním účelem je to, proč se daný výzkum dělá. Je důležité propojit určení účelu studie, pohled výzkumníka na situaci, teoretický rámec, výzkumnou otázkou a metody. Tento výzkum je vhodný, pokud je cílem porozumět subjektivním zkušenostem jedinců či skupiny, první seznámení se složitou nebo novou oblastí anebo podpořit kvantitativní výzkum při návrhu měřících procedur, či chceme získat hlubší vhled a porozumění do zvláštností, které například dotazníkové šetření odhalilo.

Cílem kvalitativního výzkumu je porozumět lidem, se kterými rozhovor vedu, chápat jejich hlediska, porozumět člověku. Jedná se o objevení nových souvislostí. V tomto výzkumu má výzkumník prostor pro vyjádření subjektivních názorů

respondenta a umožňuje vyjasnit si potencionální nedorozumění během rozhovoru (Gavora, 2010).

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a dále na čas, který tráví při hlídání dětí. Současně je cílem zjistit, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti.

4.2 CÍLOVÁ SKUPINA

Pro výběr výzkumného vzorku jsem zvolila metodu záměrného či účelného výběru. Při této metodě záměrně volíme účastníky, dle jejich určitých vlastností nebo kritérií. Kritériem pro můj výběr byla děvčata ve věku dvacet až dvacet tři let, která tráví svůj (volný) čas péčí o děti v rodinách za účelem přivýdělku. Ke každé respondentce je vytvořen i informativní medailonek. Z důvodu ochrany osobních údajů jsem v rozhovorech změnila jména respondentek.

4.3 SBĚR DAT A METODA SBĚRU DAT

Sběr dat proběhl v průběhu prosince roku 2022 a ledna roku 2023 prostřednictvím rozhovorů s vybranými respondentkami.

Jako metodu sběru dat jsem zvolila rozhovor/interview. Tuto metodu jsem zvolila především proto, že jsem si chtěla předem připravit sadu otázek, na základě, kterých získám potřebná data. Celý rozhovor jsem si rozdělila do třech témat:

1. Jak hlídačka vnímá svůj volný čas.
2. Jak nahlíží na (volný) čas během hlídání.
3. Obsah aktivit během času při hlídání.

V průběhu celého rozhovoru se tato témata prolínala.

Interview (rozhovor) je dle Chráska metoda shromažďování dat, která spočívá ve verbální komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem. Můžeme se setkat i se slovem v podobném obsahu, pro který se používá český význam slova interview (rozhovor). Neznamená to, že se význam těchto dvou slov rovná, autor uvádí, že slovo interview je přesnější a výstižnější. Oproti jiným výzkumným metodám, má interview významnou výhodu a tj. navázání osobního kontaktu, díky kterému pak výzkumníkovi umožňuje hlubší proniknutí do náhledů a postojů respondenta. U interview můžeme pozorovat respondentovo reakce, sledovat gesta, řeč těla a díky tomu, se můžeme jako

výzkumníci hlouběji dotazovat a usměrňovat další průběh interview. Další z výhod této výzkumné metody je možnost navázání přátelského vztahu k respondentovi, zda se to povede, závisí z velké části na výzkumníkovi. Pokud se povede vytvořit přátelská atmosféra mezi výzkumníkem a respondentem, tak autor uvádí, že se jedná o vztah, který označujeme termínem *raport* (Chráška, 2007).

Strauss (1999) také zmiňuje, že k provozování kvalitativního výzkumu, je velice podstatné, aby výzkumník vlastnil určité dovednosti. Těmito dovednostmi jsou například kriticky analyzovat situaci, rozeznat a následně se vyhnout zkreslení, ovládat schopnost abstraktního myšlení a získat spolehlivé a platné údaje od respondenta.

Při interview je důležitý přesný záznam. Písemný záznam může výzkumník provádět po jeho ukončení nebo přímo během akce. Záznam odpovědí respondenta až po ukončení rozhovoru vyhovuje spíše z psychologického hlediska, ale pro výzkumníka to znamená, že by se měl lépe soustředit na přesné zapamatování během rozhovoru. Pomocník může být magnetofon, jelikož se jedná o běžné zařízení, které respondenti znají, nemívá rušivý vliv na průběh rozhovoru. Pokud provádíme záznam během rozhovoru, můžeme díky tomu snížit riziko zkreslení výsledků vlivem zapomínání. Negativní stránkou zápisu rozhovoru během akce je obtížnější navazování kontaktu s respondentem a vytvoření nepříznivé atmosféry rozhovoru (Chráška, 2007).

Autoři Strauss a Corbinová (1999) představují kvalitativní výzkum rozdělený do tří složek. První složkou jsou údaje, nejčastějším zdrojem údajů jsou rozhovory a pozorování. Druhou složkou jsou nejrůznější analytické a interpretační postupy, díky nim docházíme k závěrům nebo teoriím. Takové postupy obsahují schématické vymezení údajů. Tento proces se nazývá „kódování“ a liší se podle typu výcviku, cílů badatele a množství zkušeností. Třetí a poslední složkou jsou písemné a ústní výzkumné zprávy kvalitativního výzkumu. Například výzkumník může vyložit detailní rozbor jedné části výzkumu nebo naopak souhrnné závěry. Důležité je, jak výzkumník pokládá výzkumné otázky. Otázky, které výzkumník v problémové oblasti pokládá jsou pokládány v kvalitativní terminologii, protože jinak se výzkumníci na problematiku dívat nedokážou.

Zmíněné kódování představuje operace, pomocí nich jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby. Jedná se o střední proces tvorby teorie z údajů. Zakotvená teorie je vědecká metoda, která má navržené postupy tak, že pokud jsou dodržovány, splňují veškeré požadavky, které jsou kladeny na „dobrou vědu“: validitu, zobecnitelnost, přesnost, reprodukovatelnost, ověřitelnost, kritičnost a soulad mezi teorií a pozorováním. Analýza v zakotvené teorii je složena ze tří hlavních typů kódování. Jedná se o otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Tyto typy nutně nenásledují za sebou jako nějaké stupně a hranice mezi jednotlivými typy kódování jsou uměle vytvořeny. Základem analýzy dat v této vědecké metodě je otevřené kódování, při kterém výzkumník pomocí studování označuje pojmy, ty pak seskupuje, podobné s podobnými, tento proces nazýváme kategorizace. Je možné, že v praxi výzkumník při kódování přechází nevědomky a rychle od jednoho typu k dalšímu a pak zase zpět, především mezi otevřeným a axiálním kódováním. Tyto dva typy se častěji vyskytují na počátku výzkumného procesu, ale mohou se vyskytnout i u konce. To především z toho důvodu, že při selektivním kódováním se najdou pojmy, které stále ještě nejsou dostatečně integrované či propracované. Součástí zakotvené teorie je také výzkumníková tvořivost, která se projevuje jeho schopností pojmenovat kategorie a generovat asociace, které jsou podstatné pro tvorbu podnětných otázek a pro objevení rozdílů vedoucích k objevu. Definici kódování Strauss s Corbinovou (1999) uvádějí jako proces analýzy údajů.

Autorka Šed'ová (2007) uvádí jaký charakter mají kvalitativní data a analýzy. Data, která máme k dispozici a budeme je zpracovávat, jsou obvykle ve formě textu, jedná se o přepisy rozhovorů, dokumenty, záznamy z pozorování a podobně. Úkolem výzkumníka je z rozsáhlého a nestrukturovaného materiálu poukázat na zajímavost nasbíraných dat a podrobit materiál systematické analýze.

Pro svůj výzkum jsem se rozhodla pro výběr otevřeného kódování. Při analýze dat jsem zvolila následující postup:

1. Provedla jsem kódování, a to u každého rozhovoru zvlášť.
2. Dala jsem dohromady kódy ze všech rozhovorů, a z nich vytvářela kategorie, které byly pro všechny rozhovory společné.
3. U každé kategorie jsem vymezila její vlastnosti a následně její dimenze.

4.4 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTEK

Výzkumné otázky k rozhovoru absolvovalo pět děvčat. Všechny ve věku dvacet až dvacet tři let. Jsou studentkami vysoké školy, ale nejedná se pouze o pedagogicky zaměřené vysoké školy. Děti hlídají za účelem přivýdělku ve svém volném čase. Všechny respondentky jsem seznámila s tématem a cílem bakalářské práce a ujistila je, že rozhovor je zcela anonymní, že jejich výpovědi budou zpracovány a použity pouze pro účely mé bakalářské práce. Respondentky plně souhlasily. Naopak nesouhlasily s uveřejněním rozhovorů v plném znění, kvůli snadnému dohledání jich samotných i rodiny, ve kterých hlídají. Mnoho respondentek jsou studentkami vysoké školy na Jihočeské univerzitě a hlídá přes aplikaci *Hlídačky.cz*.

V přípravě jednotlivých medailonků jsem vycházela s předem připravených kritérií, na které jsem se před rozhovorem zeptala a jsou pro všechny stejné. Zbytek jsou mé subjektivní domněnky a pocity, které jsem během rozhovoru vypožorovala. Své domněnky zakládám také na tom, že sama hlídám děti, a tudíž dokážu s respondentkami souznít a pochopit je.

ANNA

- Studentka vysoké školy, nepedagogický obor.
- Praxe s hlídáním 3 roky.

S Annou jsme se domluvily, že rozhovor proběhne pro ni v přirozeném prostředí, a tudíž jsme se sešly u ní doma. Rozhovor proběhl v odpoledních hodinách. S Annou mám blízký přátelský vztah, a proto jsem se já sama necítila nekomfortně ani nervózně. Jednalo se o první rozhovor, a tudíž bylo i pro mě příjemnější, že jsme v klidu doma a nerozptyluje nás nic v okolí. Anna byla během rozhovoru uvolněná a nedělalo jí problém na vše odpovědět, pokud potřebovala něco konkrétněji dovysvětlit, vždy se zeptala. S hlídáním dětí má tříletou praxi. Začala, když jí bylo devatenáct a hlídá stále i při studiu, ale hlídání dětí nevidí jako svou budoucí profesi. Nemá žádné pedagogické vzdělání a ani necítí potřebu si nějaké vzdělání v tomto směru dodělat. Také s dětmi pracuje pouze v době hlídání a nevyhledává žádnou jinou brigádu s dětmi. Hlídá ve městě a způsob, kterým navazuje kontakty s rodinou je přes aplikaci *Hlídačky.cz*. Zakládá si na dlouhodobé spolupráci při hlídání, tedy nepreferuje jednorázové hlídání, a to především proto, že je podle ní spolupráce s rodinou potom jednodušší. Lépe zná děti i rodiče a ví, co očekávat. Vztahy s rodinami, do kterých

dochází jsou tedy většinou přátelské, pokud tomu tak není, nedělá jí problém spolupráci ukončit. Také upřednostňuje hlídání jednoho dítěte, díky tomu se cítí jistěji a není ve stresu, protože při hlídání vícero dětí, nad nimi ztrácí kontrolu a sama pak neví, co v dané situaci dělat a jak ji uklidnit. K hlídání dětí se dostala náhodou, když viděla na jedné sociální síti reklamu na zmíněnou aplikaci *Hlídačky.cz* a na základě toho se na ní zaregistrovala a začala s touto prací/ brigádou. Pokud jde o bezpečnost, když přichází k nové rodině, tak se nejraději schází předem na nějakém veřejném místě, například kavárna, dětské hřiště či podobně. To je tedy v případě, kdy rodinu nezná a nemá na ni kontakt přes známé. V momentě, kdy je to kontakt přes známé se tolik nebojí a nedělá jí problém se sejít u rodiny doma.

DOMINIKA

- Studentka vysoké školy, nepedagogický obor.
- Praxe s hlídáním 3 roky.

S Dominikou máme blízký rodinný vztah, tudíž byl během rozhovoru občas problém udržet jeho strukturu a neodbíhat od témat. Také hlídáme stejného chlapce, a tím pádem jsem si určité situace, které popisovala dokázala mnohem více představit a pochopit, co v určitých situacích myslí a na co naráží. Rozhovor proběhl v kavárně. Prostředí tam bylo útulné a příjemné, ale hodně věcí nás během rozhovoru rozptylovalo, například, když se přišla obsluha dotazovat, zda je vše v pořádku, nebo když si poblíž nás sedli jiní hosté, tak jsme se obě začaly stydět a podobně. Dominika byla tedy během rozhovoru občas lehce nervózní, ale jinak jí nedělalo problém na cokoli odpovědět a když tak se vždy doptala. Rozhovor probíhal v dopoledních hodinách. S hlídáním dětí má tříletou zkušenost a dostala se k tomu více méně přes mě. Hlídání dětí jí baví, ale stejně jako Anna to nevidí jako svou budoucí profesi. Vzdělání nemá v oboru pedagogiky žádné a zatím nemá pocit, že by měla nějaké získat. S dětmi pracuje také pouze při hlídání a nevyhledává žádné jiné aktivity či brigády s dětmi (např. vedení kroužku, vedoucí na příměstském táboře) Hlídá ve městech, jelikož studuje v jiném městě než ve městě svého bydliště, hlídá tak zároveň na dvou místech. I v tom vidí výhodu hlídání dětí, jako brigádu: „*snad v každém městě se najde rodina, která potřebuje hlídat děti, tudíž každý si tak může najít rodinu, kam bude docházet*“. Rodiny si tedy vyhledává převážně přes známe a poté přes aplikaci *Hlídačky.cz*. není pro ni problém i jednorázové hlídání, vzhledem k její situaci se studiem jí to možná vyhovuje i více, protože si domluví hlídání s ohledem k tomu, kde zrovna je a jestli v tu

dobu má čas. Při dlouhodobé spolupráci má vztahy s rodinou přátelské, někdy i rodinné. Dlouhodobou spolupráci s rodinou nikdy neukončovala ona, jen jednou se jí už rodina neozvala, nejspíše ale kvůli věku dětí (už se mohl starat starší sourozenec nebo začaly děti chodit do školky) nebo také možná tím, že zvýšila svou hodinovou sazbu. Seznámení podstupuje většinou u rodin, se kterými následuje dlouhodobá spolupráce. Při jednorázovém hlídání na seznámení předem není moc prostor a ani čas. Když navštěvuje rodinu poprvé, většinou někomu blízkému řekne, ke komu jde a pošle i adresu. Také má sdílenou polohu v mobilním zařízení pro případ nouze. Vždy když je vše v pořádku, raději napíše i zprávu, aby i ostatní věděli, že je v pořádku. Preferuje hlídání jednoho nebo dvou dětí. Vícero dětí ani nikdy nehlídala a nemá o to zájem, protože by to pro ni byla moc velká zodpovědnost a měla by strach, že nezvládne situaci.

BARBORA

- Studentka vysoké školy, pedagogický obor.
- Praxe s hlídáním 2 roky.

Barbora je moje kamarádka a zároveň spolužačka, proto jsme využily k místu rozhovoru studentský klub. Ze začátku to byla skvělá volba, dokud tam ale nezačali chodit jiní studenti, a to nás i na chvíli donutilo rozhovor přerušit, protože tam vznikl hluk a zároveň ona a ani já jsme se necítily příjemně v rozhovoru pokračovat. Po krátké pauze jsme poměrně plynule na rozhovor opět navázaly. Rozhovor probíhal v přátelském duchu a v době oběda, mezi výukou. Barbora o dětech mluvila velice nadšeně, se zájmem a láskyplně. S hlídáním dětí začala před dvěma lety a to proto, že po ní chtěli hlídat děti členové rodiny. Jelikož se ve svém volném čase věnuje i jiným aktivitám s dětmi, tak hlídá děti pouze přes kontakty známých. S dětmi chce v budoucnu nadále pracovat, ale stejně jako předešlé respondentky povolání hlídačky nevidí jako svou budoucí profesi. Kromě hlídání dětí má také praxi v mateřské školce, je lektorkou dětské jógy, hudebních dětských kroužků a vedoucí příměstských táborů. Většina těchto aktivit je zaměřena na děti předškolního věku, se kterými by v budoucnu nadále ráda pracovala. Kromě studia pedagogického oboru se stále vzdělává v nejrůznějších odvětvích, které se týkají dětí. Například muzikoterapie, kurzy psychohygieny pro učitele, kurzy dětské jógy a podobně. Hlídá děti rodin ve městě svého bydliště. Vztahy s rodinou má vždy pozitivní, přátelské. I díky tomu, že kontakty na rodiny dostává od svých známých, tak ani nikdy nějak nepřemýšlela nad potřebou

své bezpečnosti. Ví, že se jedná o lidi, které znají její blízcí, a tudíž se necítí nějak ohrožená. I když má velkou praxi s dětmi, vždy hlídá maximálně tři děti najednou. Její odpověď se shoduje s předešlými respondentkami, má strach z příliš velké zodpovědnosti a necítila by se příjemně.

DANIELA

- Studentka vysoké školy, nepedagogický obor.
- Praxe s hlídáním 3 roky.

S Danielou jsem se seznámila na společné brigádě v dětské herně a staly se z nás přítelkyně. Ve zmíněné dětské herně také proběhl náš rozhovor. V dopoledních hodinách je tam většinou vždy klid, a proto jsme využily příležitost a když tam nikdo nebyl, pustily jsme se do rozhovoru. Daniela během rozhovoru působila klidně a o dětech a celkově o hlídání dětí mluvila velice hezky a s nadšením. Hlídání dětí se věnuje přibližně tři roky. Dostala se k tomu přes známou, která pracuje s dětmi jako sociální pracovnice ve společnosti Prevent99. Jedna rodina, která si adoptovala dítě, hledala někoho, kdo by jim ho občas pohlídal a Daniely známá se na ní s dotazem obrátila. Díky tomu začala Daniela s touto brigádou. Kontakty na rodiny, u kterých hlídá, získává přes známé či také využívá aplikaci *Hlídačky.cz*. Jelikož jsou to většinou kontakty přes známé, následné vztahy s rodinami jsou přátelské až rodinné. Děti hlídá jak ve městě, tak i na vesnici. Spolupráci preferuje dlouhodobou. Cítí pak díky tomu jistotu a má lepší vztahy s dětmi které hlídá. Děti, o které se stará jsou většinou batolata či děti předškolního věku. Dává přednost hlídání jednomu, maximálně dvěma dětem, s vícero dětmi se necítí komfortně a nemůže se jim věnovat tak, jak by chtěla. Pro první seznámení dává přednost procházce v parku nebo někde na dětském hřišti. Nedělá ji problém si děti brát i k sobě domů, kde má velkou zahradu. I když studuje školu, která není pedagogicky zaměřená, právě díky hlídání dětí zjistila, že by chtěla změnit své profesní zaměření a během studia si začala dělat různé doplňující pedagogické kurzy. Například asistent pedagoga či chůva v dětské skupině. Kromě hlídání dětí se věnuje i příměstským dětským táborům. Při dotazu, zda by svou profesi viděla jako chůva či hlídačka na plný úvazek se přesně nevyjádřila, došla k závěru, že nad touto možností vlastně ani nepřemýšlela.

KRISTÝNA

- Studentka vysoké školy, pedagogický obor.
- Praxe s hlídáním 4 roky.

Kristýna je má dlouholetá přítelkyně se kterou jsme začaly hlídat děti ve stejnou dobu. Dokonce jsme si i různé hlídání „dohazovaly“ a tudíž hlídáme nebo jsme hlídaly u některých stejných rodin. Pro rozhovor jsme se rozhodly u mě doma. Jelikož to zde obě dobře známe, rozhovor probíhal v klidu a nerušeně. Občas jsme společně odbočily, právě díky tomu, že jsme se začaly bavit o rodině, kterou obě známe. Při rozhovoru Kristýně nedělalo problém o čemkoliv mluvit a svěřovala se i s různými těžkými chvílemi, které během hlídání zažila. Hlídání dětí za finanční odměnu se věnuje čtyři roky, jinak hlídala rodinným příslušníkům už od patnácti let, a to většinou „protože chtěla a bavilo jí to“. K hlídání dětí za finanční odměnu se dostala díky jedné známé, která chtěla hlídat chlapečka a nabídla jí to jako brigádu. Díky tomu zjistila, že se tím dá i vydělávat a další rodiny hledala buď přes známé nebo již několikrát zmiňovanou aplikaci *Hlídačky.cz*. Raději hledá rodiny na dlouhodobou spolupráci, díky tomu má s rodinou vždy blízký, až rodinný vztah. Shodly jsme se na tom, že je to lepší i pro děti, protože i ti znají jednu hlídačku a ví, co od sebe navzájem čekat. Rodiny hlídá buď ve městě, kde bydlí nebo dojíždí do okolních vesnic. Při seznamování s rodinou přes aplikaci *Hlídačky.cz* postupuje stejně jako Dominika. Informuje někoho blízkého a pošle mu i adresu a kontakt na rodiče, ke kterému jde, také má sdílenou polohu v mobilu a po chvíli, když se cítí bezpečně napíše zprávu, že je v pořádku. Kristýna studuje vysokou školu v oboru pedagogiky a stále se snaží vzdělávat i v jiných pedagogických směrech. Ráda by v budoucnu pracovala v mateřské škole či dětské skupině. Kromě hlídání dětí vede dětské kroužky, je vedoucí jak příměstských táborů, tak i více pobytových a občas pracuje jako asistent pedagoga, když u její známé na škole potřebují. Děti hlídá ideálně jedno až tři najednou. Vidí v tom menší zodpovědnost a jistotu, ale má zkušenost i se sedmi dětmi najednou, ale jak sama říká: „*při tom není tolik prostor pro kreativní tvoření či jiné aktivity, jde pouze o postarání se ve smyslu nakrmení a usnutí a taky, aby se nikomu nic nestalo, nic jiného se nedá stihnout.*“ Pokud by ji práce jako chůva uživila, tak by si to dokázala představit jako svou budoucí profesi, ale spíše by raději pracovala v kolektivu, jak už je zmíněno, například mateřská škola či dětská skupina. Práce chůvy s například desetiměsíčním dítětem je někdy osamělá.

4.5 ROZHOVORY

Jak je již zmíněno, rozhovory, které jsem s respondentkami vedla jsem si rozdělila do třech základních témat, která jsem následně využila k porovnání a k závěru mé práce. Téma jsou následující:

1. Jak hlídačka vnímá svůj volný čas.
2. Jak nahlíží na (volný) čas během hlídání.
3. Obsah aktivit během času při hlídání.

Díky prvnímu a třetímu tématu, lze také ověřit, zda hlídačky tráví s dětmi volný čas podle toho, co hlídačky baví a předávají tak dětem svůj zájem, či se řídí dětmi nebo instrukcemi od rodičů. Také mi tato témata pomohla dojít k cíli této bakalářské práce, kterým je zjistit, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a dále na čas, který tráví při hlídání dětí. Současně je cílem zjistit, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti.

4.5.1 Jak hlídačka vnímá svůj volný čas.

V úvodu všech rozhovorů jsem se respondentek dotazovala, jak vlastně volný čas vnímají, co to pro ně znamená. Většina se shodla na tom, že jde o čas, ve kterém mají čas na své koníčky, sami na sebe, své kamarády a blízké, seberealizaci nebo také nic nedělání. Tento čas si nespojují s povinnostmi se školou či školu samotnou, také tam nezmiňují práci, domácí povinnosti, a podobně. Barbora také podotkla důležitou věc a to: „*Mám pocit, že pro udržení zdraví člověka je zásadní mít vyhrazený svůj volný čas.*“ A to v rámci dnešního urychlené světa vystihla dle mého názoru velice přesně.

Dále mě zajímalo, jak ony samy rády tráví svůj volný čas. Anna a Daniela například rády pečou a vaří. Anna kromě toho i ráda chodí cvičit, jezdí na výlety nebo se jen tak „poflakuje“. Daniela k těmto činnostem ještě ráda maluje nebo se stará o svá teráriijní zvířata. Barbora si zas ráda čte, hraje na hudební nástroje, nebo připravuje programy pro děti na dětskou jógu. I když by se dalo podotknout, že je to práce, ona to vnímá, jako relaxaci, protože většinou pro děti připravuje nějaký příběh či kreativní aktivity, a to ji samotnou baví, a tudíž to také zařadila do aktivit ve volném čase. Dominika zase zdůraznila *potřebu odpočinku, ať už je to odpočinek v přírodě nebo u seriálu*. Také ráda maluje, ale podotkla, že poslední dobou na to nemá tolik času,

kolik by chtěla. Kristýna ráda čte, tvoří, cestuje anebo kouká na seriály, také si občas zahraje na klavír nebo ukulele.

Sami respondentky během rozhovoru i párkrát podotkly, že je pro ně občas problém nějaký volný čas vůbec mít. Volný čas vnímají jako něco důležitého, ale občas nemožného mít. Například Dominika mi sdělila, že jí mezi školou, prací a dojížděním z jednoho místa (kde má školu) a druhého (domova) volného času zbude minimum. Také Anna zmínila, že si musí vyhradit alespoň hodinu denně na cvičení, a i to jí dělá občas problém.

Podstatné pro mě bylo i zjistit, zda to, co hlídačky sami rády dělají ve svém volném čase, nějak aplikují do programu s dětmi, které hlídají. Anna s nimi ráda peče jednoduché recepty, při kterých se především děti „vyblbnou“. Dominika nejraději s dětmi chodí ven na dětská hřiště nebo na procházky do přírody. Pokud je prostor, ráda s nimi něco tvoří nebo vyrábí. Kristýna spojuje to, co ráda dělá ve svém volném čase s časem při hlídání takto: *„S dětmi si ráda hraji, ale také s nimi trávím hodně čas venku, když počasí dovolí. A když děti chtějí a je prostor, tak s nimi i tvořím. Většinou je to, ale s jedním dítětem. S více dětmi je to pro mě mnohdy náročné.“* Barbora, se zase během hlídání snaží rovnoměrně vyvážit čas *řízenou a neřízenou* aktivitou.

4.5.2. Jak nahlíží na (volný) čas během hlídání.

V této části pro mě bylo důležité zjistit, jak respondentky vnímají čas, když hlídají děti. Zda je to pro ně volný čas nebo čistě práce a proč tomu tak z jejich pohledu je. Také do jaké míry vnímají čas s dětmi a jak si myslí, že to vnímají děti samotné. Jaké emoce a pocity u rodiny a při hlídání mají, pokud se liší nebo jak se při hlídání dětí cítí.

Anna a Dominika při dotazu, zda hlídání dětí vnímají jako práci odpověděly, že ano. Obě tato práce velmi baví, ale shodly se na tom, že je to pro ně hodně náročné, vyčerpávající a vysilující. Barbora, zda jí hlídání dětí přijde jako práce nebo volný čas odpověděla následovně: *„Ano, vnímám to jako práci, kdy můžeme na dítě působit, být jim vzorem, nabízet připravené aktivity, zároveň, ale nelpět na splnění. Dát dítěti možnost výběru.“* Daniela s Kristýnou se shodly na tom, že nejdříve, když vstoupí do nové rodiny vnímají hlídání dětí jako práci. Později, když rodinu a děti lépe poznají vnímají to jako volný čas.

Důležité při hlídání dětí je i to, jak se hlídačka cítí při vstupu do rodiny a jaké prostředí je jí v rodině vytvořeno. Na základě toho pak může odvádět svou práci. Všechny se shodly na tom, že podle toho do jaké rodiny jdou, ovlivňuje to, jak se cítí předem i při práci. Někdy se cítí, jako kdyby šly k rodinným známým, přátelům, jindy jako že jdou do práce. Daniela například řekla: *„Je to individuální. Když jdu k rodině, kterou znám, tak uvolněně. Pokud jdu k rodině poprvé, bývám nervózní. Například u rodiny, kde je dívka, která má Downův syndrom, jsem poprvé cítila více strachu, abych zvládla všechnu péči, kterou potřebuje a cítila se se mnou bezpečně.“* Kristýna uvedla, že jí náladu ovlivňuje i to, kolik dětí bude hlídat a co se od ní očekává. Více se těší na hlídání jednoho dítěte než třech, protože u jednoho si více odpočine, může s ním být kreativnější a cítí se víc v pohodě, protože je to menší zodpovědnost. Anna uvedla, že se její pocity u rodiny odlišují podle toho, kde na ní rodiče čekají, popovídají si s ní a zajímají se nejen o průběh hlídání, ale i o ni samotnou. Kdežto u jiných, kteří jí dítě jen předají a o nic víc se nezajímají, nemá ani šanci vybudovat nějaký vztahy a pak se v dané rodině necítí ani vítaná. Během rozhovoru ale zmínila, že většinou u rodiny, ve které k ní takto přistupovali, spolupráci brzy ukončila. Dominika zase odpověděla: *„Na hlídání se většinou těším, někdy jsem ale unavená a moje nadšení je o to menší, ale s dětmi většinou přijde přívál energie a s tím i to předem chybějící nadšení. Také se cítím mnohem lépe v rodině, kterou více znám. To mi pak přijde, že jdu spíše na návštěvu ke známým, než do práce.“*

S tím, co ovlivňuje jejich pocity souvisí i styl výchovy, který v rodině mají. Anna se svěřila se svou zkušeností, kde nesouhlasila se stylem výchovy a byl to i jeden z důvodů, proč spolupráci ukončila: *„Do rodiny jsem docházela i uklízet a postupně se ze mě v rodině stávala spíše služebná. Bohužel přístup dívky, kterou jsem hlídala, ke mně nebyl úplně přijatelný a necítila jsem se při hlídání dobře a respektována, což nebylo možné konzultovat s matkou od rodiny, které ke mně začala přistupovat podobným přístupem, jako její dcera“.* Daniela má také zkušenost s výchovou, se kterou nesouzněla a poté spolupráci ukončila, popsala mi to následovně: *„Setkala jsem se s jednou rodinou, kde po mě vyžadovali určitá pravidla, která chtěli dodržovat, jako například, když jsem se chystala s chlapcem ven, tak mi jeho maminka dala předem instrukce, že chlapec často odmítá opustit hřiště domů a musí ho nalákat na sušenku. Tudíž to samé chtěla po mně a já si připadala, jak kdyby chlapec byl pes a ne dítě. Mně se tento způsob moc nezamlouvá, dítě nemá respekt k dospělému, kterého by měl*

poslouchat. Proto jsem po prvním lákání dítěte na sušenku z hřiště, hlídání u rodiny přerušila. “ Kristýna se zase dostala do rodiny, která je věřící a jelikož sama věřící není, nevěděla, co se od ní čeká a jak k tomu má přistupovat, aby neudělala anebo neřekla něco špatně, „Nejhorší situace, na kterou mě rodiče ani nepřipravili, byla ve chvíli, kdy se mě děti zeptaly, zda věřím v Boha. V tu chvíli jsem vůbec nevěděla, co můžu nebo nemůžu říct, a tak jsem řekla pravdu. Že v Boha asi úplně nevěřím. Naštěstí nejstarší hlídaná holčička asi vycítila, že jsem nejistá a úplně nevím, co říct, a tak rychle změnila téma. Po hlídání jsem to řekla rodičům a oni mi řekli, že jsem se zachovala dobře, že nevidí důvod, proč bych na to neměla odpovědět pravdivě a že se děti v životě mnohokrát setkají s lidmi, kteří nejsou věřící a že pokud je mi toto téma nepříjemné, mám dětem příště klidně říct, že je to moje věc a nechci se o tom bavit. “

Celkově téma výchovy a hlídání bylo v průběhu rozhovorů velmi diskutované. Respondentky se shodly, že je to s výchovou během hlídání náročné. Hlídačka pro dítě představuje více rolí a je občas obtížné mezi nimi přepínat. Například se hlídačky vnímají jako kamarádky pro hlídané děti, ale když s nimi tráví čas, tak si uvědomují zodpovědnost a to, že děti určitým způsobem ovlivňují a působí na ně, tím pádem nejsou jen kamarádky. Taky nemají takové pravomoce jako rodiče, aby je pouze vychovávaly. Zkrátka se snaží vyhovět požadavkům rodičů i dítěte a i tomu, co ony samy zvládnou a pokud některá ze zúčastněných stran není spokojená, buď se vyjasní nějaká pravidla nebo se ukončí spolupráce. Barbora k tomuto uvedla i své pocity: *„Každá rodina má jiné přístupné metody k výchově, největší problém je, když se neshodujeme. Například rozpor mého snažícího se respektujícího přístupu a autoritářský přístup rodiny. Snažím se uvnitř sebe s tím pracovat a přijímat fakt, že každý to děláme tak, jak nejlépe umíme. Ale často s tím mám problém. Je pro mě těžké přihlížet, jak například rodič dá dítěti na zadek a já uvnitř sebe vím, že to mohli vyřešit úplně jinak a bez násilí. Většinou se i poté snažím o dané situaci s rodiči komunikovat, ale když se nad mým způsobem ani nezamyslí, a ještě mají poznámky typu – „ještě nemáš děti, tomu nemůžeš rozumět“- a podobně, tak spolupráci ukončuji. Vím, že bych při hlídání daného dítěte postupovala respektujícím přístupem, ale když vím, že rodiče mě neberou vážně, cítím se pak pouze jako „pomocná pracující síla“ a takto já pracovat nemohu. “*

Čas během hlídání dívkám rychle uteče. Shodly se na tom, že s dětmi se člověk nezastaví. Anna zmínila, že pokud jde o neplacený přesčas, kdy by například dokončovala s dítětem hru, snaží se vždy vše naplánovat tak, aby nemusela na hlídání zůstat déle. Z důvodů: „Většinou mám po hlídání i jiné povinnosti, proto si čas hlídám. Bohužel z mé zkušenosti mi není od rodičů proplácen čas na cestě a náklady na dopravu do místa hlídání. Často proto lpím na včasný odchod, abych nezhodnocovala svůj čas i o další neproplacený úsek.“ Dominika čas při hlídání a i „přesčas“ vnímá takto: „Záleží na tom, jak dlouho hlídám. Pokud jde o delší dobu, třeba i na celý den anebo do noci, tak čas kontroluji a také samozřejmě, když jdeme ven, tak abychom se stihli vrátit včas domů. Nevadí mi s dětmi zůstat déle, když se jedná například o dohrání nějaké hry, či něco podobného, nevadí mi se zdržet i bez finančního ohodnocení. Většinou si u toho mohu pohovořit i s rodiči, čímž se nám zlepšují vztahy. Taky bych ale řekla, že to záleží na okolnostech. Když je čas z mé strany, ráda se zdržím, ale mnohdy chvátám anebo rodiče potřebují s dítětem začít například večerní program, tak jdu včas pryč.“

4.5.3. Obsah aktivit během času při hlídání.

Z rozhovorů s respondentkami jsem vyhodnotila, že to, co dělají ony samy rády, dělají i s dětmi. Vše se odvíjí od toho, jaké mají hlídačky podmínky pro hlídání. V kolik a na jak dlouho jdou hlídat, zda dostanou pokyny od rodičů, na místě hlídání, počasí a podobně. Někdy převažuje během hlídání pouze péče o děti, tudíž není žádný prostor pro aktivity jindy si chtějí děti jen hrát a s hlídačkou žádný speciální program dělat nechtějí. Dominika se i svěřila, že: „Většinou s programem improvizuji anebo si něco vymyslím krátce před hlídáním.“. Anna zase vychází z pokynů rodičů, setkala se i s rodinou, kde: „Jedna maminka si výslovně nepřála, abych s holčičkou probírala věci do školy, aby mě dcera neměla spojenou s učením a kontrolou nad znalostmi, ale aby se na mě těšila a ráda se mnou trávila čas. Jiná zas nechtěla, aby se čas trávil u televize a na tabletu. Musím říct, že je to velmi individuální.“ Barbora zase zdůraznila důležitost věku: „Liší se to podle věku dítěte, když hlídám roční dítě spíše převažuje péče, u tříletého dítěte využívám u hlídání spíše nějaký program. S těmi staršími často čtu knihy, cvičíme dětskou jógu, hraji dětem na hudební nástroje, nebo jen pouze jsem a nechávám je žít v jejich neskutečné flow, plně ukotvené v přítomném okamžiku.“ Daniela zase preferuje možnost hlídat děti u sebe doma: „Když jsem hlídala chlapce u sebe doma, tak se se mnou věnoval mým terárijním zvířatům. Líbí se mi, že díky tomu,

že můžu hlídat děti i u sebe doma, kde se věnuji terárijním zvířatům, mohu tento můj zvláštní koníček předávat malým nadšencům přírody a zvířat. “

Každá k náplni programu s dětmi přistupuje zodpovědně, a hlavně respektuje pokyny rodičů. Rodiče je kontrolují všechny podobně. Rodiče (matky) se dotazují, jak hlídání probíhalo i během hlídání pomocí zpráv či telefonátu a poté při předání dětí. Ani jedna z respondentek to nevnímá, jako kontrolu, ale spíše zájem, tudíž i to jim přidává na hlídání v rodině sebevědomí a jistotu, že se o ně a děti rodiče zajímají. Hlídačky zároveň vědí, že když bude problém, tak rodiče zasáhnou. Toho si velmi cení Dominika, protože: *„Vím, že když například hlídám malé miminko a zrovna hodně pláče, mohu jí (matce) vždy zavolat a ona dorazí nebo mi pomůže situaci nějak vyřešit. “*

S respondentkami jsem také hovořila o tom, jaké mají podle nich děti představy o volném čase, jak ho vnímají a zda na to hledí při plánování aktivit během hlídání. Anna mi na to odpověděla: *„V dnešní době rozhodně u tabletu, mobilu nebo sledováním YouTube či televizních programů. Ale nemůžu dětem upřít to, že rády pečou a něco tvoří. Nemyslím si, že by děti zcela rozlišovaly volný čas, jako my dospělí. Nemají žádné větší povinnosti a jejich den je rozdělen jen na školu/školku a ten čas poté. Nepovažují ho za tak důležitý a neváží si ho tak, jako dospělí, protože ho mají spoustu. “* Kristýna přemýšlí o vnímání času dětí takto: *„Řekla bych, že do určitého věku děti čas nevnímají. Možná vnímají ráno nebo večer, ale jinak moc ne. Asi až když začnou chodit do školky a podobně, tak začnou vnímat, že je nějaký denní rytmus a čas. A jestli rozlišují volný čas od „pracovního“? To bych řekla, že spíš vnímají čas ve školce a pak doma, jinak si myslím, že úplně ne. “* Obdobně jako Kristýna to vnímá i Barbora: *„Myslím, že dokud nenastoupí do školského vzdělávacího systému, tak děti vnímají volný čas 24 hodin. Poté už samozřejmě rozlišují dobu učení, dobu hraní (volného času) a dobu odpočinku... “*

5 DISKUZE

Výzkum byl rozdělen do třech hlavních kategorií. Na jejich základě jsem došla k určitým závěrům. První kategorií je *Jak hlídačka vnímá svůj volný čas*. Zde se respondenty ve výpovědích shodovaly. Rády dělají kreativní věci, tráví čas rodinou a přáteli, cestují, relaxují a podobně. Mají čas pro sebe a mohou s tímto časem nakládat dle libosti a oddělují ho od povinností. Volný čas tedy vnímají jako negativně vymezený volný čas. Můžeme tedy vycházet z již uvedené definici volného času dle Pávkové, Hájka a Hofbauera (1999). Důvodem této kategorie bylo zjistit, co hlídačky dělají sami rády ve volném čase a zda to aplikují do programu při hlídání dětí.

Druhou kategorií bylo *Jak nahlíží na (volný) čas během hlídání*. V této kategorii byla má očekávání přikláněná k tomu, že hlídání dětí se po navázání vztahu s rodinou nevnímá jako práce, ale jako volný čas. Toto očekávání vyplývalo z mých vlastních zkušeností a pocitů. Došla jsem ale k závěru, že hlídačky, které studují pedagogický obor a chtějí v budoucnu pracovat s dětmi (*Barbora, Daniela, Kristýna*), vnímají hlídání dětí spíše jako volný čas, stejně tak, jak jsem to předpokládala já sama. Kdežto hlídačky které hlídají pouze za účelem přivýdělnku a v budoucnu nechtějí pracovat s dětmi a ani nestudují pedagogický obor na vysoké škole (*Anna, Dominika*), to vnímají čistě jako práci. Zároveň je to pro ně velmi vysilující a náročné.

Kromě zjištění, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a čas během hlídání dětí, je cílem této práce zjistit i, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti. Z rozhovorů vyšlo, že dle hlídaček mají děti spoustu volného času a jejich povinností je chodit do školky/ školy. Shodly se na tom, že děti vnímají čas při hlídání jako zábavu (volný čas), protože hlídačky se vnímají jako jejich kamarádky, a i tak k tomu přistupují rodiče. Někteří rodiče si zaplatí hlídačku, aby mohli jejich dětem dopřát někoho, kdo se jim bude stoprocentně věnovat nebo s nimi bude dělat aktivity, které rodiče například nestíhají. Jiní rodiče mají vyšší hodnoty, které v danou chvíli upřednostní a najmou si hlídačku, která zajistí dětem večerní péči. Když si s nimi hlídačka hraje, tvoří a tak podobně, hlídačky usuzují, že je to dle rodičů i dětí volný čas. Pokud mají od rodičů předem daný program, například večerní, tak se jedná o čas vymezený na práci, tudíž nezbude hlídačce a dětem čas volný. Z toho hlídačky vyhodnocují, že děti i rodiče to vnímají, jako čas na povinnosti.

Třetí a poslední kategorie byla *Obsah aktivit během času při hlídání*. Tato kategorie mi pomohla ověřit si to, zda to co, respondentky uvedly, že samy rády dělají, tak i následně aplikují do času při hlídání dětí. V této kategorii se výstupy z rozhovorů nedají zobecňovat, protože je to dost individuální. Většinou se to odvíjí od možností během hlídání, které jsou hlídačkám poskytnuty a instrukcí od rodičů. Měly by také přistupovat k tomu, že během hlídání se může jednat i o volný čas dítěte. Proto by si měly uvědomovat, že lze vycházet z přehledu požadavků na volný čas (Opashowski 2000 in Vážanský, 2001) o rekreaci, kompenzaci, edukaci, kontemplaci, komunikaci, integraci, participaci a enkulturaci. Toto si uvědomují ty respondentky, které studují pedagogický obor.

Výstupem této práce může být to, že v oblasti hlídaček je rozdíl ve vnímání času během hlídání. Ukázalo se, že je rozdíl, pokud je to hlídačka s pedagogickým vzděláním a s vizí budoucí práce s dětmi a hlídačkou, která to tak nemá. Rozdíl je vidět i ve výpovědích, když se jednalo o respondentku se zájmem o děti a budoucí práci v oboru, tak zmiňovala i odborné termíny jako například *flow*, *řízená a neřízená aktivita*. Naopak respondentky, které nemají zájem o budoucí práci s dětmi, tyto termíny ani neznaly. Také pro respondentky, které vnímají hlídání dětí jako volný čas, není hlídání vyčerpávající a náročné. Zároveň i uváděly, že pro ně není problém hlídat děti déle, bez finančního ohodnocení, toto ale není ani problém pro *Dominiku*, která hlídání vnímá jako práci. Avšak zdůraznila, že to není problém v případě, kdy se jedná o hlídání u rodiny, se kterou má blízký vztah. Naopak pro respondentky, které vnímají hlídání dětí jako práci, to je velice náročné a vysilující.

Dle nedostupnosti dat je zřejmé, že tato problematika není dostatečně probádaná a je zde prostor pro další bádání. I kvůli tomu by chtělo provést tento výzkum znovu a ověřit jeho validitu, jelikož ho nelze s ničím jiným porovnat a ověřit, zda jsou výstupy odpovídající realitě.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a dále na čas, který tráví při hlídání dětí. Současně je cílem zjistit, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti. Po teoretické části, ve které jsem uvedla vše podstatné k tématu hlídání dětí, jsem se soustředila na praktickou část, ve které jsem vycházela z rozhovorů s pěti respondentkami.

V první řadě bylo téma *Jak hlídačka nahlíží na svůj volný čas*. Volný čas vnímaly, jako negativně vymezený. Vnímaly ho jako něco, co jim zbude ze dne, kdy nemají žádné povinnosti spojeny především se školou, prací a domácími povinnostmi. V činnostech, které rády dělají ve volném čase se respondentky poměrně shodovaly. Jedná se například o kreativní činnosti, cestování, pečení, sportování, pobyt v přírodě či odpočívání. Zkrátka dělání toho, co je baví. V posledním tématu praktické části se zajímám i to, zda tento svůj zájem promítají i do aktivit s dětmi během hlídání.

V druhém tématu jsem se zabývala tím, *jak nahlíží na (volný) čas během hlídání*. Sama to vnímám jako volný čas, a tudíž mě zajímalo, jak to mají respondentky. Podle rozhovorů by se dalo říct, že dívky, které nestudují pedagogicky zaměřený obor a ani v budoucnu neplánují práci s dětmi, to vnímají jako práci a je to pro ně náročné, někdy až vyčerpávající. Kdežto dívky, které studují pedagogické obory či plánují v budoucnu práci s dětmi to vnímají jako volný čas. Samozřejmě to pro ně není nejjednodušší, ale jako své pocity během hlídání zmiňovaly spíše pocit zodpovědnosti než vyčerpání. Dále to, jak hlídání dětí vnímají ovlivňuje i rodina do které vstupují, jak souzní či nesouzní s výchovou v rodině. Jak je rodina přijme, jakou mají oporu a zastání u rodičů hlídaných dětí. Respondentky se shodly, že čas jim během hlídání vždy rychle uteče, vzhledem k rozmanitosti náplně práce, potřebné péče, zodpovědnosti a snahy maximálně využít čas s dětmi. Během hlídání se rozlišuje čas, kdy převládá péče o děti a následně čas na aktivity s dětmi (negativní vymezení volného času) a kdy je čas pouze na aktivity a zábavu (pozitivní vymezení volného času).

Současně s těmito dvěma tématy jsem zjišťovala, jakou představu mají z pohledu hlídačky o čase během hlídání rodiče a hlídané děti. Na základě rozhovorů jsem došla k závěru, že děti to vnímají jako čas volný vzhledem aktivitám, které s hlídačkami dělají. Hlídačky zároveň musí vyhovět požadavkům rodičů. Pokud si rodiče najmou hlídačku, aby dětem dopřáli čas, který si děti užijí podle svého, hlídačky usuzují, že pro

děti i rodiče je to volný čas. Pokud dostanou hlídačky instrukce od rodičů, co musí s dětmi udělat, například večerní program nebo domácí úkoly, rodiče i děti to dle nich vnímají jako čas předem určený na povinnosti.

Posledním a již zmiňovaným tématem je *obsah aktivit během času při hlídání*, které reaguje na téma první a dalo by se říct, že je pomyslnou kontrolou toho, co dívky dělají rády a co dělají s dětmi. Zda se jejich záliba, vášně nebo koníček odráží do aktivit při hlídání s dětmi. Vnímám jako podstatné zmínit, že během hlídání dětí mají hlídačky předem vymezený čas, který některé nemají v rámci možností problém přetáhnout, ale už je stanoveno časové omezení, které limituje přípravu a náplň programu. Také musí brát ohled na instrukce rodičů. Tudiž není vždy možné, aby hlídačky přišly s nějakou organizovanou činností. Pokud mají prostor a možnost vymyslet a předat dětem některý ze svých zájmů rády to udělají a připraví.

Jelikož je hlídání dětí v dnešní podobě poměrně nový fenomén, není k dispozici dostatek informací. Z tohoto důvodu je porovnání a zhodnocení mého výsledku výzkumu obtížné ověřit, zda se závěry z rozhovorů shodují i s jinými studiemi, výzkumy či literaturou. Toto téma přináší nezodpovězené otázky, na které odpovědi přijdou ruku v ruce s dalšími výzkumy, na základě kterých budeme mít relevantní výstupy pro zajištění závěrů této problematiky.

Díky této práci se mi otevřela nová témata. Například, pokud hlídačka bere hlídání dětí, jako svou práci (ne jako respondentky, které to vnímají jako možnost přivýděлку), mění se její profesionální přístup k rodině? Jaká jsou kritéria pro hlídačky, že zůstávají u rodiny? Je opravdu rozdíl v přístupu hlídačky, která má pedagogické vzdělání a která ne? Lze vytvořit typologii hlídaček? Jak dané zkušenosti z hlídání dětí ovlivní hlídačku v kompetencích, jako budoucího rodiče? Může hlídání dětí změnit naučené vzorce chování ze samotné výchovy hlídačky? A mnoho dalších.

BIBLIOGRAFIE

1. Čabalová, D. (2011). *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing.
2. Čačka, O. (1997). *Psychologie dítěte*. Tišnov: SURSUM.
3. Dunovský, J. (1986). *Dítě a poruchy rodiny*. Avicenum.
4. Filipcová, B. (1967). *Člověk, práce, volný čas*. 2. vyd. Praha: Svoboda.
5. Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
6. Hájek, B. (2006). Vývoj, současný stav a výhled pedagogiky volného času v České republice. *1. mezinárodní konference o výchově a volném čase* (s. 32 - 44). České Budějovice: Jihočeská universita
7. Hájek, B., a kol. (2004). *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT.
8. Hájek, B., a kol. (2008). *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál.
9. Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
10. Hendl, J. (2006). Kvalitativní výzkum v pedagogice. In *Současné metodologické přístupy a strategie pedagogického výzkumu. Sborník 14. konference České asociace pedagogického výzkumu* (Vol. 5, No. 7).
11. Hofbauer, B. (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál.
12. Hudecová, A. & Brozmanová, A. a kol. (2008). *Sociální práce s rodinou*. Blanská Bystrica: Universita Mateja Bela.
13. Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: GradaPublishing.
14. Jandourek, J. (2001). *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Porál.
15. Kaplánek, M., a kol. (2007). *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál.
16. Kaplánek, M., a kol. (2017). *Čas volnosti – čas výchovy*. Praha: Portál.
17. Kaplánek, M., ed. (2022). *Volný čas dětí staršího školního věku: vybrané výsledky výzkumu volného času a životního stylu dětí ve věku 11 – 15 let a jejich využití v pedagogice*. České Budějovice: Jihočeská universita v Českých Budějovicích.
18. Kasper, T. & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada Publishing.
19. Kohoutek, R., a kol. (1998). *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství.
20. Kopřiva, P., a kol. (2008). *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála.
21. Kraus, B. (2014). *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus.

22. Kuchařová, V., a kol. (2009). *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
23. Matějček, Z. (1994). *Co děti nejvíce potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál.
24. Matoušek, O. (1993). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství.
25. Možný, I. (2008). *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství.
26. Patočková, V., Čermák D., Šafr J. (2022). *Volný čas dětí staršího školního věku a jeho prožívání. Výsledky reprezentativního výzkumu v České republice 2021 (monitorovací studie)*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
27. Pávková, J. a kol. (1999). *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál.
28. Pávková, J. (2014). *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova.
29. Pitáková, M. (2014). *Praktická příručka pro chůvy*. Praha: Grada Publishing.
30. Průcha, J. (2017). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál.
31. Průcha, J. (2000). *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál.
32. Průcha, J., Walterová, E. & Mareš, J. (1995). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
33. Rotterová, B. & Čáp, J. (1976). *Výchova aktivity mládeže ve volném čase*. Praha: Univerzita Karlova.
34. Smallová, M. F. (2012). *Naše děti, naše světy. Jak biologie a kultura ovlivňuje naše rodičovství*. Praha: DharmaGaia.
35. Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
36. Sýkora, J. (1988). *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci.
37. Švaříček, R., Šedřová, K. a kol. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
38. Švigová, M. (1967). *Volný čas a my*. Praha: Svobodné slovo.
39. Važánský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: PrintTypia.
40. Vorlíček, Ch. (2000). *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: Nakladatelství H & H.

PŘÍSPĚVKY NA WEBU

41. Easterbrook, R., Raby, R. & Lehmann, W. (2021). Navigating babysitting as liminal, gendered, and undervalued work. *Research Childhood*, (28)1, 3-178. DOI: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0907568220953478> Čerpáno dne: 18.2. 2023
42. Hlídačky.cz. (2020). Dostupné z: <https://www.hlidacky.cz/> Čerpáno dne: 20.1.2023
(1) <https://www.hlidacky.cz/prvni-hlidani-na-co-si-dat-pozor>
(2) <https://www.hlidacky.cz/kodex-hlidacky>
43. Janáčová, E. (2012). Rodina a volný čas předškoláků. *Psychologie*, 10/2012. Dostupné z: <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/95900/rodina-a-volny-cas-predskolaku>. Čerpáno dne: 5.3.2023.
44. Jiráková, P. (2016). *Kdo je pečující osoba?* Dostupné z: <https://www.alfabet.cz/pece-o-sebe/pece-o-pecujici/kdo-je-pecujici-osoba/>. Čerpáno dne 23.1.2023
45. Markey, P. & Markey, Ch. (2011). Pojem: Babysitting. In Roger, J.R. Levesque (ed.) *Encyclopedia of Adolescence*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/260794407_Body_Image Čerpáno dne: 13.3.2023
46. Policie České republiky. (2023). *Osoby, kterým svěřujete své dítě*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-prevence-osoby-kterym-sverujete-sve-dite.aspx> . Čerpáno dne: 25.1.2023
47. Zákon č. 455/1991 Sb. zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon, zákon č. 455/1991 Sb. In *Zákony pro lidi* (aktuální znění 15.01.2023 – 31.12.2023). Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-455#cast2> . Čerpáno dne: 23.1.2023
48. Zelený, P. (2022). *Dokončuje se novela umožňující sousedské hlídání dětí. Zájemce by čekalo školení*. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3541331-dokoncuje-se-novela-umoznujici-sousedske-hlidani-deti-zajemce-cekalo-skoleni>. Čerpáno dne: 20.3.2023
49. 24VISION. (2020). *Kam posune 100 mentorů StartUp za tři měsíce?* Dostupné z: <https://24vs.io/blog/kam-posune-100-mentoru-startup-za-tri-mesice-navstivili-jsme-startupyard-demo-day/> . Čerpáno dne: 10.3.2023

INTERNETOVÉ STRÁNKY

50. *Agentura Slunečnice*. (2022). Dostupné z: <https://agsslunecnice.cz/> Čerpáno dne: 18.2. 2023

51. *Agentura Teja*. (2008). Dostupné z: <http://www.agenturateja.cz/> Čerpáno dne: 18.2. 2023

ABSTRAKT

Holubová, M. (2023). *Představy o trávení (volného) času při hlídání z pohledu dětí, rodičů a pečujících osob*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Mgr Anna Dudová, Ph.D.

Klíčová slova

Pečující osoba, hlídačka, chuva, volný čas, dítě, rodina, rodičovství, výchova.

Práce se zabývá představami o trávení volného času hlídaček, o představě času během hlídání a toho, jak na tento čas dle jejich mínění nahlíží děti a rodiče. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak hlídačky nahlíží na svůj volný čas a dále na čas, který tráví při hlídání dětí. Současně je cílem zjistit, jakou představu mají z pohledu hlídačky o tomto času rodiče a hlídané děti. V teoretické části jsou osvětleny okolnosti pečujících osob (hlídaček), rodiny a výchovy a v neposlední řadě volného času. Témata jsou zvolena taková, která jsou potřebná k představení hlídání dětí jako komplexu.

Praktická část obsahuje podstatné části z rozhovorů s respondentkami. Zaměřuje se na vnímání volného času pečujících osob, jaká úskalí hlídání dětí doprovází. Také jak pečující osoby (hlídačky) naplňují čas během hlídání dětí a jak si myslí, že to chtějí děti a jak si to dle nich představují rodiče.

ABSTRACT

Holubová, M. (2023). *The Idea of Filling/ Spending Spare Time While Babysitting from the Viewpoint of a Child, a Parent and a Babysitter*. České Budějovice. Bachelor thesis. University of South Bohemia. Faculty of Theology. Department of Pedagogy. Thesis supervisor Mgr. Anna Dudová, Ph.D.

Key words

Carer, babysitter, nanny, child, family, parenthood, education.

The thesis deals with babysitters' conceptions of leisure time, their time perception during babysitting and their perception of how children and their parents evaluate this time. The aim was to find out how babysitters perceive their leisure time and the time they spend by babysitting and how is their understanding of how children whom they babysit perceive this time and how it is perceived by their parents. The theoretical part explains the circumstances of carers (babysitters), families and parenting and last but not least leisure time. The chosen topics are supposed to be those that are necessary for the presentation of babysitting as a complex matter.

The practical part contains substantial portions from the interviews with the respondents. It focuses on the carers' perception of their leisure time and what difficulties are connected with babysitting as well as how carers (babysitters) spend their time during babysitting and how they think children would like to spend it and how they think parents' conception is.